

EPİSTO-KLEROS

Kamusal Alanda Temsilciler ve Yöneticilerin
Liyakat Havuzundan Kura ile Rastgele Seçilmesi

[instagram.com/serbest.kitaplar](https://www.instagram.com/serbest.kitaplar)

x.com/SerbestKitaplar

serbestkitaplar.bsky.social

facebook.com/SerbestKitaplar

pinterest.com/SerbestKitaplar

[goodreads.com](https://www.goodreads.com)

COŞKUN CAN AKTAN

Coşkun Can Aktan

Episto-Kleros

*Kamusal Alanda Temsilciler ve Yöneticilerin
Liyakat Havuzundan Kura ile Rastgele Seçilmesi*

Serbest Kitaplar: 50
ISBN 13: 978-625-98070-4-1
1. Baskı: Temmuz 2025

Copyright © 2025, Serbest Kitaplar

Kapak Tasarımı: Gökhan Yücesan
Sayfa Tasarımı: Serbest Kitaplar

Baskı: Uzunist Dijital Matbaa A.Ş.
(Sertifika No: 68922)

COŞKUN CAN AKTAN

Coşkun Can Aktan, 1987 yılından bu yana Kamu Tercihi (Public Choice) adı verilen bir disiplinler-arası araştırma alanı içerisinde çalışmalarını sürdürmektedir. Bu kitabın yazarı 1987-1989 ve 1995-1996 yılları arasında ABD’de Kamu Tercihi Araştırma Merkezi’nde (Center for Study of Public Choice) misafir araştırmacı olarak çalışmalar yapmıştır.

Coşkun Can Aktan, Kamu Tercihi’nin yanısıra ağırlıklı olarak Hukuk ve İktisat; Kurallar ve Kurumlar; Anayasal Politik İktisat alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

1. EPISTO-KLEROS

Siyasi Liderlerin, Temsilcilerin ve Yöneticilerin Görevlendirilmesinde
Liyakat İlkesine Dayalı Sortisyon ve Rotasyon Sistemi 23

Giriş	23
Demokrasiden Meritokrasi Doğmaz!.....	25
Episto-Kleros	26
Episto-Kleros: 5N-1K ve Süreç	32
Türkiye İçin Tespitler, Gözlemler ve Değerlendirmeler	36
Sonuç	38

2. KURA

Mitolojiden Teolojiye; Kleroterion'dan Kleromansi'ye
Tarih-i Kadim Bir Uygulama 40

Giriş	40
Mitolojide Kura	40
Kleromansi: Kehanette Bulunma Aracı Olarak Kura	43
Dinler ve İnançlarda Kura	45
Felsefede Kura	48
Antik Atina'da Kura: Kleroterion	50
Diğer Antik Medeniyetlerde ve Orta Çağ'da Kura	51
Kura: Evde, Okulda, Maçta ve Her Yerde... ..	52
Sonuç	54

3. ALETORİK DEMOKRASİ: LOTOKRASİ

Kamusal İşler ve Görevler Şansla, Rastgele Kurayla, Tombalayla
Yönetilebilir mi, Yürütülebilir mi? 55

Giriş	55
-------------	----

Devlet Yönetiminde Kura: Lotokrasi	55
Lotokrasi: Tombala ile Devlet Yönetilir mi?	58
Aletorik Demokrasi: Zar Atarak Devleti Yönetmek!	59
Sonsöz	61

4. EPISTEMİK DEMOKRASİ: EPİSTOKRASİ

Dağıdaki Çobanın Oyu ile Profesörün Oyu Bir Olur mu?	62
Giriş	62
Epistokrasi: Etimolojik Temelleri	65
Epistokrasi: Epistemolojik Temelleri	66
Epistokrasi: Felsefi Temelleri	68
Epistokratik Usul ve Yöntemler: Demokrasiyi İyileştirecek Muhtelif Öneriler	76
Epistokrasi: Lehinde ve Aleyhinde Görüşler	80
Fayda-Maliyet Üzerine Genel Bir Değerlendirme ve Sonuç	84

5. İRADI SEÇİME KARŞI RASTGELE SEÇİM (KURA)

Sandıkta Seçim mi, Yoksa Tesadüfi Seçim mi?	90
Giriş	90
Seçim ve Oylama Yerine Kura	91
"Sahne Demokrasi"nde Seçim ve Oylama	92
Millet İradesi ve Millet İdaresi: Neden "Millet İradesi" Millet İdaresi İçin Yeterli Değildir?	93
Sonsöz	94

6. DISSOI LOGOI

Antik Atina'da Kura Karşısı Sofistik Argümanlar	96
Giriş	96
Antik Atina'da Seçim ve Oylama Yerine Kura	97
Sofistler'in Kura Karşısı Argümanları	100
<i>Dissoi Logoi</i> : Sofistlerin Kura Usulüne İtirazları ve Argümanları	101
Değerlendirme ve Sonuç	103

7. KLEROTERİON

Antik Yunan'da Kayırmacılık ve Kollamacılığı Önlemeye Yönelik Bir Sortisyon-Rotasyon Uygulaması	105
Giriş	105
Antik Yunan'da Kleroterion Uygulaması	107
Bir Kleroterion Uygulaması Örneği: Dikasteria'lara (Halk Mahkemeleri) Jüri Seçimi	109
Sonuç	113

8. DEVLET İDARESİNDE TEMSİLCİLERİN VE YÖNETİCİLERİN SEÇİLMESİ VE/VEYA ATANMASINDA KURA SİSTEMİ (RASTGELE SEÇİM): ANTİK ATİNA TECRÜBESİ

Giriş	115
Genel Olarak Antik Atina Demokrasisi	115
Antik Atina'da Sortisyon Sistemi (Kura İle Rastgele Seçim)	118
Sonuç	130

9. VENEDİK'TE DEMARŞİ

Bir Aristokratik Cumhuriyet (Demokratik Aristokrasi) Örneği Olarak Venedik Cumhuriyeti'nde Devlet Başkanı'nın Seçiminde Kura Usulü ve Görev Süresi Sınırlaması	131
Giriş	131
La Serenissima: Sükunet ve Huzur Dolu Kent-Devleti	132
Venedik Cumhuriyeti'nde Yönetim Sistemi ve Kurumlar	135
Venedik Cumhuriyeti'nde Doçe'nin Kurayla Seçimi	139
Venedik Cumhuriyeti'nde Yöneticilerin Görevde Kalma Süresinin Sınırlandırılması	143
Üç Sacayak: Demokrasi (Cumhuriyet), Lotokrasi ve Gerontokrasi	143
Ballottino ve Ballottaggio	148
Sonuç	149

10. MİLLETVEKİLLERİ Mİ? LİDERVEKİLLERİ Mİ?

Oyla Değil, Kurayla: Milletin Vekillerini Kura ile Seçsek Daha Doğru Olmaz mı?	152
Giriş	152
Milletvekili mi, Lidervekili mi?	153
Oligarşinin Tunç Yasası	154

Siyasi Liderlerin Görev Sürelerinin Anayasada Etkin Bir Şekilde Sınırlandırılması Önerisi	155
Seçim ve Oylamaya Dayalı Sandık Demokrasi'sine Alternatif: Rastgele Kura ile Seçim	156
Antik Atina'da Kura Sistemi Uygulaması: Günümüzde Siyasi Yönetimin Temeline Örnek Teşkil Edebilir mi?	157
Kura ile Seçilmiş Epistemik Parlamento	159
Sonuç: Kurayla Oluşturulmuş Epistokratik Meclis Pratikte İşleyebilir mi?	161

11. YEREL YÖNETİMLERDE EPİSTO-KLEROS

Belediye Başkanlarını Kura ile Seçsek Olmaz mı?	163
Giriş	163
Gerçeği ya da Doğruyu Sorgulamak	164
Siyasi Liderlerin Hakimiyeti: Belediye Başkanını Seçen Kim?	166
İrrasyonelitenin Hakimiyeti: Belediye Başkanını Seçmek İçin Sandığa Giden Kimler?	168
Türkiye'ye Dâir Tespitler	169
Seçim ve Oylama Yerine Neden Kura Usulü ile Belediye Başkanını Seçmeliyiz? (10 Mantıklı Argüman)	171
Belediye Başkanının Kurayla Seçilmesi: Absürd Bir Fantezi mi?	173
Müzakereci Demokrasi ve "Civic Lottery"	174
Belediye Başkanının Kurayla Seçilmesi: Nasıl?	176
Epistokratik Kura	179
Direnç, Engeller ve Zorluklar	180
Sonuç	182

12. ADALET VE YARGIDA LİYAKAT VE BAĞIMSIZLIK İÇİN EPİSTO-KLEROS SİSTEMİ

Yüksek Mahkemelerde Başkan ve Üyelerin Görevlendirilmesinde Kura ile Rastgele Seçim Usulünün Uygulanması Önerisi	183
Giriş	184
Liyakat ve Bağımsızlık	185
Yargı Bağımsızlığını ve Yargıda Liyakati Tesis Edecek Bir Öneri: Episto-Kleros	190
Değerlendirme ve Sonuç: Antik Yunan'dan Günümüze Eşekarıları	199

13. ADALETİN GÖZÜ KÖRDÜR!

Yüksek Mahkeme Yargıçlarını "Gözü Kapalı" Kurayla Seçsek Olmaz mı?

Giriş	205
Justitia ve Themis: Gözü Bağlı / Gözü Kapalı	206
Görmezlik Perdesi / Bilgisizlik Perdesi	206
Eşekarıları İğnelerini Kime Batıracaklarını Bilirlerse Adalet Olmaz!	207
Yüksek Mahkeme Yargıçlarını Kurayla Seçsek Olmaz mı?	208
Sonsöz	210

14. YARGITAY'DA EPİSTO-KLEROS

Yargıtay Başkanı'nı Oylama Yoluyla Değil, Kura ile Seçsek Daha Doğru Olmaz mı?

Giriş	213
Yalan Hikayesi'ne Dönen Yılan Hikayesi	214
Yüksek Mahkemelerde Görev Yapacak Yargıçların Seçiminde Üç Sacayaklı Episto-Kleros Önerisi	219
Sonsöz	221

15. SAYIŞTAY'DA EPİSTO-KLEROS

Sayıştay Başkan ve Üyelerinin Seçimi ve Atanmasında Üç Sacayak: Liyakat, Sortisyon ve Rotasyon

Giriş	222
Türkiye’de Sayıştay Başkan ve Üyelerinin Seçimi ve Atanmasında Episto-Kleros Sistemi	223
Genel Değerlendirme ve Sonuç	228

16. PARANIN GÖZÜ KÖR OLSUN!

Merkez Bankası Başkanı'nı "Gözü Kapalı" Kura ile Seçsek Daha Doğru Olmaz mı?

Giriş	231
Ulusların Yükselişinde ve Çöküşünde Paranın Rolü	232
Para Makinası: Merkez Bankası	233
Parasal İstikrar ve Merkez Bankası'nın Bağımsızlığı	234
Kararlar mı, Kurallar mı? Mukadderat mı, Öngörülebilirlik mi?	237
Parasal Öngörülebilirlik ve Parasal Anayasa Önerisi	237

Parasal Laiklik İlkesi ve Merkez Bankası Başkanı'nın Kura Usulü ile Seçilmesi Önerisi	239
Parasal Bağımsızlık ve Parasal Tarafsızlık: Parasal Anayasa ve Politika Önerileri	241
Sonuç: Paranın Gözü Kör Olsun!	244

17. YÜKSEKÖĞRETİMDE LİYAKAT: EPİSTO-KLEROS

YÖK Başkanı, Rektör, Dekan ve Diğer Akademik Makamlara Liyakat Sahibi İnsanların Seçimi ve Atanması Üzerine Öneriler 246

Giriş	246
Türkiye'de Üniversitelerde Akademik Yönetim: Kısa Tarihçe ve Mevcut Uygulama	247
Kısa Değerlendirme ve Eleştiri	251
İdeal Sistem Arayışı: Atamayla, Seçimle, Sırayla, Kurayla... ..	257
Radikal Bir Reform Önerisi: Episto-Kleros	261
Sonuç	265

18. ADRESE TESLİM AKADEMİK JÜRİ

Yüksek Lisans ve Doktora Tez Savunması Sınavlarında Gayri Ciddi ve Keyfi Jüri Tayin Edilmesi Yerine "Episto-Kleros" Önerisi 268

Giriş	268
De Jure: Yüksek Lisans ve Doktora Giriş, Yeterlik ve Tez Savunması Sınavları Nasıl Yapılıyor?	269
De Facto: Yüksek Lisans ve Doktora Tez Savunması Jürileri Filliyatta Nasıl Oluşturuluyor?	272
Doktora Tez Danışmanı ile Öğrenci İlişkisi	274
Çözüm Önerisi Olarak Episto-Kleros: Jüri Heyetinin Kura ile Seçilmesi... ..	275
Sonuç	276

EPİLOG

KAYNAKLAR

ŞEKİLLER VE TABLOLAR

Şekil 1.1: Episto-Kleros: Üç Sacayak	33
Şekil 1.2: Episto-Kleros: Süreç	35
Şekil 3.1: Kura ile Rastgele Seçime Dayalı Demarşi Rejimi: Terminoloji	57
Şekil 7.1: Kleorterion Cihazı	110
Şekil 7.2: Phaleron'lu Archilochos Adına Hazırlanmış Bir Pinakion, M.Ö. 370-362	112
Şekil 8.1: Antik Yunan'da Doğrudan Demokrasi : Kurumlar (Organlar)	121
Şekil 9.1: Venedik Cumhuriyeti'nde Yönetim Organları	136
Şekil 9.2: Büyük Konsey ve Kırkar Konseyi Tarafından Yönetilen Seçim Süreci	141
Şekil 11.1: Yerel Yönetimlerde Temsilcilerin "Oylama Yoluyla" Seçiminde Ortaya Çıkan Başlıca Sorunlar	166
Şekil 11.2: Belediye Başkanlarının Liyakat İlkesine Dayalı Kura Usulü İle Seçilmesi: Üç Aşamalı Sortisyon Modeli	178
Şekil 12.1: Yüksek Mahkemelere Hakim Seçilmesi ve Atanması: Muhtelif Yöntemler	188
Şekil 15.1: Türk Sayıştay'ında Episto-Kleros Modeli (1) Üye Seçimi	226
Şekil 15.2: Türk Sayıştay'ında Episto-Kleros Modeli (2) Başkan ve Başkan Yardımcıları Seçimi	226
Şekil 15.3: "Demokratik Meşrûiyet Eksikliği" ve "Jüristokrasi/Jüdokrasi Tehlikesi" Eleştirilerine Yönelik İlave Bir Model Önerisi	227
Tablo 1.1: Episto-Kleros: 5N,1K	34
Tablo 4.1: Epistokrasi: Fayda ve Maliyet Analizi	87
Tablo 9.1: Venedik Cumhuriyeti'nde Önemli Tarihsel Gelişmeler	133
Tablo 9.2: Büyük Konsey ve Kırkar Konseyi Tarafından Yönetilen Seçim Süreci	140
Tablo 9.3: Venedik Cumhuriyeti Hükûmet Yapısı ve Görev Süresi Sınırlamaları	144
Tablo 16.1: Üniversite Rektörlerinin Seçilmesi ve Atanmasına İlişkin Kronolojik Tarih	249
Tablo 16.2: Halen Yürürlükte Bulunan Sistemde Dekan, Enstitü Müdürü, Yüksekokul Müdürü, Bölüm Başkanı, Anabilim/Anasanat Dalı Başkanı Görevlendirilmesi Usulleri	252

“... (Sokrates) yöneticileri halkın iyiliğini düşünmemekle eleştiriyor; Atina'daki siyasileri yozlaşmakla suçluyor ve halkın her zaman doğru yönde oy kullanamayacağını söylüyordu. Özellikle herkesin toplum yönetimine katılmasını ve oy kullanmasını doğru bulmuyordu. Çünkü ona göre halk her konuda ve her zaman doğru kararlar veremezdi.”¹

Platon

“Millet kendisini temsil edecek olanların seçilmesine izin verdiğinde özgürlük ortadan kalkar: Temsilcilerinizi seçmeye başladığınız gün özgürlüğünüzü kaybetmişsiniz demektir.”²

Jean-Jacques Rousseau

“... tecrübe ve beceri isteyenler hâric tüm ofislere atama kura ile yapılmalıdır; (...) bir kişinin aynı görevi iki kez veya sık sık yapması, tüm ofislerin veya olabildiğince çoğunun görev süresi kısa olmalıdır.”³

Aristoteles

“Gerçek bir demokraside, kurayla seçimin çok az dezavantajı olacaktır; kurayla seçimde şans sâhibi olmak kadar hak ve yetenekler de dâhil olmak üzere her alanda eşitlik mevcut olacağından, kimin seçildiğinin neredeyse hiç önemi kalmaz.”⁴

Jean-Jacques Rousseau

“Kura, kimseyi gücendirmeyen bir seçme yöntemidir; her vatandaşın ülkesine hizmet etmek için makûl umutlar beslemesine izin verir.”⁵

Montesquieu

- 1 Platon, *Sokrates'in Savunması*, (Çev. N. Bozkurt), Bursa: Sentez. s.11.
- 2 Jean-Jacques Rousseau, 2012. *Rousseau: The Basic Political Writings*. Çev. D. A. Cress. Hackett Publishing Co. s.180.
- 3 Aristotle, 1885. *The Politics of Aristotle*, Çev. B. Jowett. Oxford, Clarendon Press. 2 vols. Cilt 1. Bkz. <https://oll.libertyfund.org/title/jowett-the-politics-vol-1>
- 4 Jean-Jacques Rousseau, 1923. *The Social Contract and Discourses*, Çev. G.D. H. Cole, Londra ve Toronto: J.M. Dent and Sons. s.96.
- 5 Montesquieu, *The Spirit of Laws*, Çev. T. Nugent. <https://pressbooks.online.ucf.edu/ancientpoliticalphilosophy/chapter/montesquieu-the-spirit-of-the-laws/>

GİRİŞ

LİYAKÂTSİZLİĞİN, TORPİLİN, KAYIRMACILIK VE KOLLAMACILIĞIN, partizanlığın, adaletsizliğin, hukuksuzluğun tavan yaptığı bir ülkede yaşamımızı sürdürüyoruz.

Bilginin, yeteneğin, yeterliliğin, yeteneğin, maharetin, kifayetin, ehliyetin olmadığı bir ülkede yaşanan sayısız haksızlıklara ve adaletsizliklere tanık oluyoruz.

Eğitimin, bilimin, teknolojinin en gelişmiş seviyeye ulaştığı bir medeniyet çağında sosyal sermayenin nasıl tümüyle tahrip edildiğini; birliğin, beraberliğin, ağların, bağların, etik değerlerin, ahlâk ve erdemin yok olduğunu görüyoruz ve izliyoruz.

Mezun olup dört yıllık üniversite diplomasını alan gençlerin “*dip-lomasız işsiz*” olarak yaşadıkları umutsuzluk yetmiyormuş gibi kamu kurum ve kuruluşlarının açtığı muhtelif sınavlarda emeklerinin nasıl bir anda yok edildiğini gözlemliyoruz. Ancak eşitler arasında yapılan bir yarışmadaki sonuç âdil olabilir; oysa fırsat eşitliğinin zerresinin olmadığı bir yarışmada kişisel gayreti ve azmi ile yazılı sınavı başaran insanların mülâkat sınavlarında nasıl elendiklerini ve haklarının nasıl gasp edildiğine tanıklık ediyoruz ve bu durumu değiştirecek gücümüz olmadığını görüyor ve çaresizce izliyoruz.

İktidar hırsı ve partizanlık virüsünün her alana yayıldığı bir ülkede mülâkat rezâletini yaşıyoruz. Türkiye’de kaymakamlık, hâkimlik ve savcılık, akademisyenlik, öğretmenlik, müfettişlik, denetmenlik, bekçilik, gardiyanlık, mübaşirlik, infaz koruma memurluğu, icra kâtipliği ve aklınıza gelen tüm meslek dallarında kamuda görev almak iste-

yenlerin haklarının gasp edildiği bir mülâkat belâsı ile karşı karşıya bulunuyoruz.

İstisnaî memurluk adı altında getirilmiş bir sistemin altını-üstüne çevirerek yandaşları sınav yapmaksızın kolaylıkla bu kadrolara yerleştiriyoruz ve kendilerine kıyak memuriyetlikler sunuyoruz. Deyim yerindeyse sürekli genişletilerek bir rezâlete dönüştürülmüş olan istisnaî memurluk (Devlet Memurları Kanunu’nun 59. Maddesi) uygulamasında Kamu Personeli Seçme Sınavı’na (KPSS) katılmadan istisnaî memurluk kadrosuna atananları bir süre sonra sınavla girilebilecek memur kadrolarına kaydırıyoruz.

Anayasa Mahkemesi’ne, Hâkimler ve Savcılar Kurulu’na, Danıştay’a, Yargıtay’a dürüst, tarafsız ve saygın hâkim ve savcılar atamak yerine kayırma, kollama ve hülle yollarıyla lâıyk olmayan insanları atıyoruz.

Merkez Bankası gibi özerk olması gereken bir kurumun başına keyfice istediğimiz bir kişiyi atıyoruz, istediğimiz zaman görevden alıyor, sonra bir başkasını atıyoruz. Bu keyfi kararlar dolayısıyla para ve sermaye piyasalarındaki öngörülebilirliği ve ekonominin genelindeki güven algısını yerle bir ediyoruz.

Özetle, bir torpil bataklığında debelenip duruyoruz. En yukarıdan en aşağıya kadar uzanan partizanlık ve liyakâtsizlik sarmalından bir türlü çıkmıyoruz. Mülâkat rezâleti ve mülâkat mağduriyetinden bir türlü kurtulamıyoruz.

Millet olarak yeterince tepki göstermiyoruz, mücadele etmiyoruz, karşı çıkmıyoruz. Muhalefet olarak “*ittifakçılık*” (her yönüyle menfaatçilik demek lâzım) peşinde koşuyoruz, fakat torpil bataklığından kurtulmak için ahlâkî bir “*ittifak*” anlaşması yaparak sesimizi tek bir ağızdan haykıramıyoruz. Akademisyenler olarak liyakât konularında yeterli araştırmalar yapmıyoruz, çözüm önerileri sunmuyoruz.

Ve birisi çıkıp torpil bataklığından bizi kurtaracak, yönetimde adalet ve liyakâti tesis edecek bir kıymetli çözüm önerisi sunduğunda da muhtemelen ona bir değer atfetmeyeceğiz! “*Kurayla şansla, totoyla, lo-toyla liyakât mi tesis edilir?*” diyerek önyargılarla cehaletimizi ortaya koyacağız! Aristoteles’in Montesquieu’nun, Jean Jacques Rousseau’nun kura sistemi üzerine yazdıklarını “*felsefe*” deyip önemsemeyeceğiz! Rönesans’ın başlangıç yıllarında Eski İtalya’da (Lombardiya Krallığı,

Venedik ve Floransa) kura usûlünün nasıl başarıyla uygulandığını anlatan eserleri okumayacağız! James Harrington'un "magnum opus"u olarak kabûl edilen *Oceana* adlı eserinde kura sistemi üzerine idealize edilmiş fikir ve önerilerini ütöpik olarak değerlendireceğiz!

Çünkü biz adalet, eşitlik, hakkaniyet, liyakât gibi değerlere gerçekte değer vermiyoruz! Bu değerleri ağzımızda sakız gibi çiğniyor, miting meydanlarında boş hamâset siyaseti ile milleti kandırmakla ve aldatmakla meşgûlüz...

Seçim, atama, kura ve sıra... Seçim demokrasinin; atama otokrasinin; kura ve sıra ise demarşinin benimsediği usûl ya da yöntemlerdir. Üç kişi bir araya geldiğimizde "*sinemayı mı, tiyatroya mı gidelim?*" muhabbetinde seçim yaparak iki kişinin onayladığı tercihi "*demokratik*" diyerek kolayca onaylıyoruz. Bu kafa yapısıyla hareket ederek halkı yönetecek olan temsilcilerin seçiminde oy sandığından çıkan çoğunluk iktidarına "*millet iradesi*" kutsiyeti atfederek sahte bir demokrasi peşinde koşuyoruz. Seçim ve oylama usûlündeki kaçınılmaz irrasyonalityi sorgulamadan "*millet ne derse o olur*" deyip kendimizi seçimle gelen despotizm (demokratik despotizm) teslim ediyoruz. Tek bir kişinin tüm kamusal makam ve görevlere atama yapma yetkisini ifade eden otokrasiyi ise millet olarak alkışlıyoruz, rıza gösteriyoruz ve onaylıyoruz; ya da ses çıkarırsak başımıza geleceklerden korkuyor ve susuyoruz!

Elinizdeki kitap sâdece otokrasiyi değil, temsilî demokrasiye de başkaldıran bir çalışmadır. Atama otokrasinin, seçim ise demokrasinin tercih ettiği yoldur. Bu kitap sâdece atama değil, aynı zamanda demokratik olduğu iddiasıyla savunulan seçim ve oylama sisteminin de yanlış olduğunu savunmaktadır. Elinizdeki kitapta *Episto-Kleros* adını verdiğimiz üç sacayaktan (epistokrasi, sortisyon, rotasyon) oluşan bir yeni siyasî rejim olan Demarşi savunulmakta ve bu çerçevede kura sisteminin uygulaması detaylı olarak incelenmektedir.

Herhangi bir kamu makamına ya da görevine kurayla, yani tamamen tesadüf ve şansa dayalı bir usûlle atama yapılmasının ilk bakışta tamamen tuhaf ve anlamsız olduğu düşünülebilir. Oysa konuyu derinlemesine inceleyen, geçmişte yapılan uygulamaları öğrenmeye çalışan, seçim, atama ve kura usûllerinin fayda ve mâliyetlerini karşılaştırmalı olarak inceleyen tarafsız ve objektif bir akıl, kayırma ve kollamacılığın, partizanlığın, fırsat eşitsizliğinin ve adaletsizliğin sona

erdirilmesinde kura usûlünün ne denli önemli bir sistem olduğunu anlayabilir.

Antik çağda Atina'da ve daha sonra Lombardiya Krallığı'nda, Venedik ve Floransa Cumhuriyetleri'nde uygulanmış olan sortisyon ve rotasyon sistemleri ile tanışan insanların modern demokrasilerde neden bu usûlün uygulanmadığı sorusunu sormaları gerekir. Bu konuda bize düşünmeye ve sorgulamaya sevk edecek sorularımız şunlardır:

Mâdem millet iradesi dediğimiz şey "irrasyonalitye"den başka bir şey değildir, o hâlde neden demokrasilerde seçim usûlünü uygulamakta ısrar ediyoruz?

Mâdem sandıktan akıl ve mantıktan uzak doğru, sağlam, tutarlı ve güvenilir olmayan irrasyonel bir sonuç çıkıyor, o hâlde neden seçim ve oylama sisteminden vazgeçmiyoruz? Neden partili siyasete devam ediyoruz?

Parlamentoya seçilecek olan milletvekillerini ya da belediye başkan adaylarını seçen milletin kendisi değil de siyasî partilerin başkanları ise neden tamamen yalan ve kandırmacadan ibaret olan bu sahte demokrasiden vazgeçmiyoruz? Yalana kılıf giydirmek maksadıyla parti delegelerine ön seçim yaptırmak suretiyle milletvekili adayı belirlenmesi usûlü benimsenirse bu gerçekten demokratik bir seçim olarak kabûl edilebilir mi?

Neden demokrasilerde seçim ve oylama usûlünü terk edip bunun yerine yöneticilerimizi kura ile seçmiyoruz?

Neden siyasî partilerin ve partizanların, politikacıların ve seçmenlerin tarihe gömüldüğü bir demokrasi sayfasını kapatarak bunun yerine sortisyon ve rotasyonun geçerli olduğu bir demarşi sistemini benimsemiyoruz?

Neden tüm torpil devletini kökünden kazıyacak bir Episto-Kleros sistemini uygulamıyoruz? Neden bu sistemi öğrenmiyoruz? Neden cehalet ve önyargılarımızı kırıp bu âdil liyakât sistemini hayata geçirmiyoruz?

Neden bürokrasinin her kademesinde mülâkat sınavları ile haksızlık ve adaletsizlik yaparak hak etmeyen insanları işe alıyoruz? Neden mülâkat sınavlarını tamamen yasaklayarak bunun yerine herkesin eşit şansa sâhip olduğu bir Episto-Kleros sistemini uygulamıyoruz?

Neden? Çünkü işimize gelmiyor... Çünkü ahlâk ve erdemden nasibini almamış siyasetçilerin işine gelmiyor. Siyasî liderler ve siyasetçiler sâhip olduğu güç ve yetkilerinden vazgeçmek istemiyorlar.

Daha önce bu ülkede Cumhurbaşkanı, Başbakan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Bakan gibi önemli makamlarda bulunmuş ve hâlen emekli konumunda bulunan siyasetçiler maalesef sorumluluk ahlâkından uzak bir konumda olmayı yeğliyorlar; susmayı ve konuşmamayı tercih ediyorlar. Türkiye'nin bir torpil devleti olduğunu en sert cümlelerle dile getirmekten kaçınıyorlar! Türkiye'nin torpil bataklığından ve partizanlık belâsından kurtulması için çözüm önerileri sunmuyorlar.

Oysa aklın yolu birdir! Doğru yolu akıl yoluyla bulabilmek mümkündür...

Etik ve erdem, adalet ve hakkaniyet, vicdan ve dürüstlükten uzak insanlar için Episto-Kleros bir anlam ve değer ifade etmez. Torpil devletinden beslenen, tek gayesi devlette bir işe yerleştirilmek olan, bir makam ve mevkiye sâhip olmak için koşturan partizanlar açısından kendi menfaatleri dâima önce gelir. Onların sistemi iyileştirmek gibi gayeleri yoktur.

Ömrünü dinî vaazlarla, din ve ahlâk konuşmalarıyla geçirmiş bir din adamı eğer başında bulunduğu cemaat aracılığıyla organize şekilde soru hırsızlığı yaparak güya içinde Allah korkusu olan imanlı insanları devletin kadrolarına yerleştirmek istiyorsa orada ahlâk ve erdem bitmiş demektir! Türkiye bu acı tecrübeyi yaşamış bir ülkedir...

Dindarlığı, muhafazakârlığı, ahlâkçılığı hamâset siyasetinde her gün pazarlayan siyasî liderler ve siyasî partiler için mülâkat sınavları yapılarak liyakât ilkesinin tahrip edilmesinin ahlâk ile uzaktan yakından alâkası yoktur. İdeal anlamda herhangi bir dinin emrettiği şey ahlâk, erdem, fazilet, adalet ve hakkaniyettir. Peki nasıl olur de her gün dinî referanslar ile konuşan siyasî parti liderleri ve siyasî parti mensupları mülâkat sınavları yaparak “kul hakkı”nı çalma ve istismar etme yolunu seçiyorlar! Bunun tek cevabı vardır: Dincilik ve din istismarcılığı yapmak suretiyle kalıcı iktidarı garanti altına almak...

Özetle ve sonuç olarak bizim savunduğumuz ana felsefe liyakât, adalet, hakkaniyet, fırsat eşitliği gibi değerlerdir. Kamusal görevlerde ve kamusal makamlarda sâdece ve sâdece hak edenlerin hak ettikleri

göreve gelmesini sağlayacak Episto-Kleros sistemini savunuyorum. Demokrasi ve otokrasi yerine “*demarşı*” adı verilen bir siyasî rejimin uygulanmasını öneriyorum.

Türkiye acaba demarşı ve Episto-Kleros sistemini anlayabilecek ufka ve bilgelige sâhip midir? Akla, mantığa, adalet ve hakkaniyete, fırsat eşitliğine ve vicdana uygun olan bu sistemin sağlayacağı yararları görmemek ya da anlamamak için bir insanın kendisini istemli körlüğe ya da iradî ahmaklığa teslim etmesi gerekir!

Türkiye’de mevcut siyaset kültürünün, siyasî partilerin liderleri ve üst yöneticilerinin kendi çıkarlarına tamamen ters düşecek bir Episto-Kleros’u benimsemeyecekleri aşîkârdır. Peki ya üniversitelerimizde siyaset bilimi, kamu yönetimi, politika alanında dersler veren ve araştırma yapan akademisyenler için ne söylenebilir? Türkiye’de aydın ve entelektüel târifi içerisinde olduğunu düşündüğümüz yazarlar için ne söylenebilir? Açık ve samimî olarak bu konuda iyimser olmadığımı söyleyebilirim. Basit bir araştırma ülkemizde neredeyse birkaç gayretli insan dışında akademisyenlerin liyakât konusunu irdeleyen bir yazı ya da kitap kaleme almadığını göstermektedir!.. Bu gerçekten insanı hayrete düşürecek bir tespittir. Bu ülkenin en temel sorunlardan birisi olan liyakât konusunda yazılmış kaç tane eser vardır? Kaç akademisyen ve entelektüel kayırma ve kollamacılığın ortadan kaldırılmasına yönelik fikir üretmişlerdir? Bilgi çağında yaşıyoruz ve benim buradaki iddialarımı basit bir arama motoru üzerinden doğrulamak veya yanlışlamak oldukça kolay yapılabilecek bir işlemdir.

Bilgi çağında yaşıyoruz, fakat bilgelikten uzak yaşıyoruz. Hamakat çağında entelektüel ahmaklığı yaşıyoruz... Adına demokrasi diyoruz, fakat milletin vekillerinin siyasî partilerin liderleri tarafından belirlendiği bir ahlâksızlığa gözlerimizi, kulaklarımızı ve ağzımızı kapatıyoruz! Çünkü, yalanla yaşamaya alışmışız!.. Seçim usûlü diyoruz, ama önceden listelere yerleştirilmiş vekiller için oy sandığına gidiyoruz. Liyakât diyoruz, fakat fırsat eşitliğinin zerresinin olmadığı bir toplumda yığınları sahte bir meritokrasi yalanı ile kandırıyoruz. Kur’an âyetinden örnekle “*hiç bilenle bilmeyen bir olur mu?*” diyoruz ve sonra da yoksul bir ailenin çocuğu ile zengin bir ailenin çocuğunu hiç de âdil ve eşit olmayan bir sınava tâbi tutuyoruz? Meritokrasi nasıl bir yalan ve kandırmaca ise epistokrasi de halk yığınları için bir anlam ve değer ifade ediyor mu acaba? Ve sonra da “*hak eden hakkını alsın*”,

“lâyık olan lââyık olduğuna sâhip olsun” diyoruz! Peki, ama nasıl? Daha da kötüsünü yapıyoruz: “altın nesil” yetiştirmek ve onları devlet makamlarına yerleştirmek için üniversite sınavında soruları çalıyor ve din kardeşlerimize dağıtıyoruz!.. Bu sayfayı kapatıp daha sonra mülakat sınavlarında hak eden insanların hakkını gasp ediyor ve partizan din kardeşlerimizi işe alıyoruz! Böylesi bir Türkiye’de Episto-Kleros sistemini anlayacak ve değer verecek bir zihinsel gayenin ve gayretin olmayacağını farkındayım.

Tesadüfen, yani şans eseri bu kitapla ilk tanışan kimse “*Kamusal Alanda Temsilciler ve Yöneticilerin Kura ile Rastgele Seçilmesi*” ifadesinin tuhaf olduğunu düşünerek kitabımızın bütününe bir değer atfetmeyebilir. Oysa “*episteme*” (bilgi) sâhibi bir bilge insanın bakış açısı tamamen farklıdır. Bilgelik peşinde koşan insan en başta önyargılı ve sâbit fikirli değildir; merakla *Episto-Kleros*’un ne anlama geldiğini öğrenmeye ve daha sonra liyakâtsizlik, adaletsizlik ve kötü yönetim sorunlarına bu sistemin ne katkıda bulunacağını anlamaya çalışır.

Bu kitabın yazarı olarak biraz karamsar bakış açısı içeren düşüncelerimi burada not etmek istiyorum. Episto-Kleros adını verdiğimiz kitabımıza hak ettiği değerin verilmeyeceğini, takdir görmeyeceğini, okunmayacağını, kitaba göz gezdirenlerin de bir adım ileri giderek kitabımıza ilâve bir katkı sunmayacaklarını, varsa eleştirileri bunları kalem almayacaklarını düşünüyorum. Gözlerinin cevherlerini okumak ve yazmakla geçirmiş bir “*homo enayus*”un Vasatistan topraklarında yaşayan “*ecce homo academicus*”larla ve “*homo vasatus*”larla yaşanmış çokça yılları bulunmaktadır; bu karamsar ifadelerin ana kaynağı tecrübelerimiz ve gözlemlerimizdir.

Son olarak bu kitabın okuyucu ile buluşmasını sağlayan Serbest Kitaplar Genel Yayın Yönetmeni sayın Selçuk Durgut’a içten teşekkürlerimi sunuyorum. Kendileri ve yayınevi çalışanları kitabın tasarım aşamasında ellerinden gelen tüm yardımı esirgemediler.

Coşkun Can Aktan
İzmir, Haziran 2025

1

EPISTO-KLEROS

Siyasî Liderlerin, Temsilcilerin ve Yöneticilerin Görevlendirilmesinde Liyakât İlkesine Dayalı Sortisyon ve Rotasyon Sistemi¹

GİRİŞ

DEMOKRASİ VE MERİTOKRASİ KÜLTÜRÜNÜN YERLEŞMEMİŞ OLDUĞU özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kayırmacılık ve kollamacılık yaygındır. Nepotizm (akraba kayırmacılık), kronizm (eş-dost kayırmacılık), patronaj ve partizanlık (siyasal kayırmacılık) gibi birçok siyasal hastalık kamu yönetiminin kanayan yaralarıdır. Halk dilinde “*torpil*” adı verilen bu tür hastalıklar özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tüm kamu kurum ve kuruluşlarının en alt basamaklarından bürokrasinin zirvelerine kadar uzanmaktadır.

Bırakınız devlet idaresinin en alt basamaklarında görev alacak memur ve işçileri, doğrudan halk tarafından seçilmesi gereken parlamento üyeleri dahi siyasî liderler ve onun emrindeki parti oligarşisi tarafından seçim listelerinin en üst sıralarına yerleştirilerek “*torpil*” yoluyla yasama organına dâhil edilmektedir. Milletın temsilcilerini seçmesi diye bir şeyden söz etmek söz konusu değildir; kimin parla-

1 Bu bölüm daha önce şurada yayınlandı: Aktan, C. C., 2022. “*Episto-Kleros (Siyasî Liderlerin, Temsilcilerin ve Yöneticilerin Görevlendirilmesinde Liyakât İlkesine Dayalı Sortisyon ve Rotasyon Sistemi)*”, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14 (1): 1-26.

mentoya gönderileceğine karar veren siyasî lider ve parti oligarşisidir. Bir dönem parlamentoya seçilmiş bir milletvekili eğer bir sonraki dönem siyasî lider ve parti oligarşisine itaat etmez ise tekrar aday olma şansını yitirebilmektedir. Patolojik demokrasilerde uygulamalar aşağı yukarı bundan ibarettir.

Merkezî yönetim ya da yerel yönetimlerin en alt kademelerinde görev yapan memur ve işçilerin torpil ile işe alınmaları elbette siyasî ahlâkla bağdaşmayacak uygulamalardır. Ancak bir de durumun vahametini çok kilit öneme sâhip olan makamlar ve görevler için düşününüz. Örneğin, Anayasa Mahkemesi ya da Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nda görev yapacak üyelerin doğrudan ve dolaylı olarak yürütme organının emir ve tâlimâtı ile yapıldığını düşünün. Demokrasinin olmazsa olmaz ilkelerinden birisi olan kuvvetler ayrılığını ve yargı bağımsızlığını zedeleyecek ya da tamamen ortadan kaldıracak bu tür uygulamaların birçok ülkede yaygın olduğu aşîkârdır.

Daha başka örnekler de verelim. Bir devlet Üniversitesi'ne rektörlerin devlet başkanı, başkan ya da Cumhurbaşkanı tarafından doğrudan atandığını düşünün. Bir üniversite için akademik özerklik ilkesi elzemdir ve rektörlük makamı için siyasî atama yetkisi söz konusu ilkeyi tamamen yok eder.

Merkez Bankası Başkanlığı makamı bu konuda bir başka örnek teşkil eder. Bugün gelişmiş ve medenî ülkelerde merkez bankacılığında Başkan ya da Guvernör'ün seçimi ve atanması kurallarının siyasî otoriteden bağımsız olması ilkesi kabûl görür ve bu ilke uygulamada tamamen değilse de kısmen geçerlidir. Merkez bankalarının özerkliği en başta başkanın seçilmesi ve/veya atanması yöntemi ile yakından alâkalıdır. Eğer Merkez Bankası Başkanı doğrudan hükûmet tarafından ya da Devlet Başkanı tarafından atanıyorsa bu açıkça para ve finans piyasalarında güveni ve öngörülebilirliği ortadan kaldırır.

Bir belediyenin çöp toplama görevlisini torpille işe alması ile yürütme organının Anayasa Mahkemesi'ne doğrudan üye atama yetkisi arasında esasen bir fark yoktur. Her ikisi de siyasî ahlâk açısından yanlıştır. Ancak yapılan torpilin etkileri ve sonuçları çok büyük farklılık arz eder. Eğer bir ülkede yüksek yargı organlarında görev yapacak olan hâkim ve savcılarının seçilmesi ve/veya atanmasında yürütme organının müdahalesi ve ağırlığı varsa, o ülkede adalet ve yargı sisteminin güvenilirliğinden söz edilemez. Bu açıkça yürütme organının yar-

gı organını “*ele geçirmesi*” anlamına gelir ki, bu durumda yargı bağımsızlığından söz edilemez. Aynı şekilde yargı gibi hassas öneme sâhip olan kurumların başında üniversiteler gelir. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere üniversite rektörlerinin seçilmesi ve/veya atanması usûllerinin siyasî otoriteden bağımsız olması beklenir. Akademik özerklik ilkesinin ihlâli en başta akademik özgürlük ilkesini ortadan kaldırır. Bu örnekleri daha da genişletmemiz mümkündür.

Buraya kadar özetlemeye çalıştığımız hususlardan anlaşılacağı üzere kayırmacılık ve kollamacılığa izin vermeyen bir liyakât sistemi (meritokrasi) önem taşır. İyi bir yönetim (*governance*) için meritokrasi ve liyakât ilkeleri esastır.

DEMOKRASİDEN MERİTOKRASİ DOĞMAZ!...

Demokrasi adı verilen siyasal sistem özünde meritokrasi üretmez ya da üretmez. Zira demokrasilerde geçerli olan seçim ve oylama sisteminde irrasyonallite kaçınılmazdır. Millet tam ve doğru enformasyona sâhip olamayacağı gibi (sınırlı rasyonallite), sâhip olduğu sınırlı enformasyonu en iyi şekilde muhakeme ve muhasebe edecek bir yeterliliğe de sâhip değildir. Rasyonel seçmenlerin ilgisizliği ve bilgisizliği seçim ve oylama sisteminde optimal sonuçlar elde edilmesini ortadan kaldırır (Aktan, 2020). İşte bu yüzden her demokrasi aslında bir kakistokrasi'ye² dönüşür.

Demokrasilerde seçilen milletvekillerinin liyakât sâhibi olduklarını kim iddia edebilir? Bir taraftan irrasyonel seçmenler ve diğer taraftan parti oligarşisinin milletvekili listelerini belirlemesi demokrasilerin bir gerçeği değil midir? İşte bu yüzden demokrasilerde seçim sisteminden doğru sonuçlar beklemek anlamsızdır. İrrasyonel seçmenlerin oylarıyla seçilmiş olan yasama organından çıkan bir yürütme organı (hükûmet) iktidar mücadelesi için yapılan yarışın doğal bir sonucu olarak kendi partizan gruplarını koruma ve kollama işini üstlenir ki, bunun adı siyasal kayırmacılık, yani partizanlıktır. Özetle,

2 Kakistokrasi eski Yunanca iki kelimeden türetilmiş bir kavramdır: kakistos (κακιστος) ve kratos (κρατος). Bkz. <https://en.wiktionary.org/wiki/kakistocracy>. Kakistos eski Yunanca “en kötü”, “kratos” ise “güç”, “iktidar” anlamlarına gelmektedir. Kakistokrasi bu çerçevede kötü, keyfi ve adaletsiz bir devlet yönetimini ifade eder. Bir başka ifadeyle, kakistokrasi; kötü, niteliksiz, liyakâtsiz insanların seçilerek iş başına getirildiği bir rejimin adıdır. Demokrasiler irrasyonallite ve keyfi yönetim sonucu kakistokrasi'ye dönüşür. Bunun adı anokrasi, otokrasi, seçimle gelen despotizm, tiranlık ve saire olabilir.

modern partili demokrasilerde siyasî partilerin partizanlık yaparak kendi yandaşlarını kamusal görevlere yerleştirmeleri yaygın olarak gözlenen bir olgudur.

Demokrasilerde “seçim” ve “atama” sisteminin sakıncaları saymakla bitmez. Biz bu iki sistem (seçim usûlü ve atama usûlü) yerine çok daha başka bir yöntem önerisinde bulunuyoruz: Episto-Kleros.

EPISTO-KLEROS

“... yöneticilerin kurayla belirlenmesinin demokratik, seçim yoluyla belirlenmesinin ise oligarşik bir yöntem olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (1944: 243).

Aristoteles

Episto-Kleros özellikle yöneticilik makamında bulunacak olan kamu görevlilerinin liyakât ilkesi esas alınarak kura ile rastgele seçilmesini ve seçildiği makamda sınırlı bir süre görev yapmasını öngören bir sistemdir. Bir başka ifadeyle Episto-Kleros; siyasî liderlerin, temsilcilerin ve yöneticilerin göreve gelmesinde liyakât ilkesi (EPISTO) ile sortisyon (KLEROS) ve rotasyon ilkelerinin bileştirilmesini savunan bir sistemin adıdır.

Şöyle formüle edelim:

EPISTO = LİYAKAT (Bilgi, Ehliyet, Yetenek, Yeterlilik, Kifayet, Etik Değerler + Erdem ve saire)

KLEROS = SORTİSYON (Kura ile rastgele seçim) + ROTASYON (Görev süresinin sınırlı olması /Görev değişimi)

Modern temsili demokrasilerin hemen tamamında uygulanan seçim ve oylamaya dayalı partili sistemin tamamen kaldırılmasını ve bunun yerine temsilcilerin ve yöneticilerin kura sistemi (sortisyon) ile göreve getirilmesini öngören bir siyasal sistem öneriyorum. Sortisyon sisteminin mutlaka bir rotasyon sistemi ile birlikte uygulanması gerektiğini düşünüyorum. Rotasyon, sortisyon sisteminin tamamlayıcısıdır. Bu sistemde kurayla seçilmiş olan kişi aynı makamda ancak belirli bir süre/dönem görev yapabilir.

Kura ile rastgele yapılacak bir seçimde bilgi, beceri, ehliyet, tecrübe, uzmanlık ve saire yönlerinden yetersiz olan kişilerin seçilmesi ve göreve getirilmesi tehlikesi dâima mevcuttur. Bu sorunu ortadan kaldıracak olan temel çözüm kura ile rastgele seçimin önceden belirlen-

miş liyakât ilkelerine hâiz olan kişilerden oluşan bir aday havuzu içerisinde yapılmasıdır. Bilgili insanların yönetimde söz sâhibi olmaları (epistokrasi) ve daha geniş anlamda liyakât sâhibi insanların seçilmesi (meritokrasi) önerdiğim sistemin temel direklerini oluşturmaktadır.

Adından da anlaşılacağı üzere Episto-Kleros adını verdiğim sistemin iki ayağı bulunmaktadır: Episto ve Kleros.

“Epistémē”, eski Yunanca “bilgi” anlamına gelen bir kelimedir. Epistokrasi kelimesi de yine eski Yunanca şu iki kelimeden türetilmiştir: (bkz. wiktory) (epistémē, “bilgi”) + (-kratía, krátos, “güç/iktidar”).

Episto-Kleros adı verilen sistemin ikinci ayağını oluşturan “kleros” kelimesinin ana kaynağı ise eski Yunancada “şans”, “kura” anlamlarına gelen “klêros” tur. “Klêros” kelimesinden türetilmiş olan “kleroterion” (eski Yunanca çoğulu: klêroteria) günümüzden yaklaşık 2.500 yıl öncesinde demokrasinin doğduğu Antik Yunan’da geliştirilmiş, muhtelif kamu görevlerine ve makamlara bu görevleri ifa edecek ya da makamları temsil edecek kişilerin seçilmesinde kullanılan bir randomizasyon cihazının adıdır.

Episto-Kleros

Episto: (-epistémē), (ἐπιστήμη) ; Epistemik: (-epistēmikós), (ἐπιστήμη)
Epistokrasi: (-epistémē) + (-kratía, κρατία) ; (-krátos, κράτος)
Kleros: (-klêros), (κλήρος) ; Kleroterion: (-klêroteria, κληρωτήριον)
Episto-Kleros: (-epistémē) + (-klêros)

Epistokrasi ve Meritokrasi

Epistokrasi bilgili insanların seçilmesi ve onların yönetme hakkına sâhip olmasını ifade eden bir kavramdır. Nookrasi de esasen epistokrasi ile aynı anlamda kullanılabilecek bir başka kelimedir. Eski Yunanca (nóos, “akıl”) + (-kratía, krátos, “güç/iktidar”) kelimelerinden türetilmiştir. Epistokrasi ya da nookrasi akıl sâhibi insanların, entelektüellerin, bilgili ya da bilge insanların yönetme yetkisine sâhip olması gerektiğini ifade etmektedir.

Hemen belirtelim ki, epistokrasi görüşünü savunanların başında

Antik Yunan döneminin önemli filozoflarından Platon gelmektedir. Epistokrasi, Platon'un savunduğu anlamda “bilgelik aristokrasisi”dir. Platon, *Devlet* adını taşıyan eserinde filozofların devletlerde kral olması gerektiğini savunmuş, filozofluk-bilgelik ile krallığın aynı kişide birleşmesinin önemine işaret etmiştir. Bir başka ifadeyle Platon, kraların filozof olması gerektiğini veya filozofların kral olması gerektiğini savunmuştur.³

Platon dışında epistokrasi düşüncesinin felsefî temelleri üzerine John Stuart Mill'in de “çoklu oylama” adı verilen bir önerisi bulunmaktadır. John Stuart Mill 1859 yılında yazdığı *Thoughts on Parliamentary Reform* adlı eserinde “... daha üstün bilgiye sâhip olanlar lehine oyların çokluğunu (plurality of votes) oluşturmak gerekir” diyerek eğitilmiş/tahsilli vatandaşlara diğer câhil insanlardan çok daha fazla oy kullanma hakkı verilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur (Mill, 1977):

Günümüzde epistokrasi konusunu gündeme taşıyan araştırmacıların başında David Estlund gelmektedir (Estlund, 2003, 2008; Lippert-Rasmussen, 2012). Estlund'u *Demokrasiye Karşı (Against Democracy)* kitabıyla Jason Brennan izlemiştir.⁴ Ardından konu pek çok araştırmacının ilgisini çekmiş, epistokrasinin lehinde ve aleyhinde argümanlardan oluşan geniş bir literatür oluşmuştur.⁵

Epistokrasi hâlen siyaset bilimi ve kamu tercihi alanında çalışmalar yapan araştırmacıların yakından ilgilendiği bir konudur. Literatürde epistokrasi konusunda birbirinden farklı muhtelif öneriler tartışılmaktadır. Bunları da ana hatlarıyla şu şekilde özetleyebiliriz:⁶

3 “Filozoflar bu devletlerde kral, ya da şimdi kral, önder dediklerimiz gerçekten filozof olmadıkça, böylece aynı insanda devlet gücüyle akıl gücü birleşmedikçe, kesin bir kanunla herkese yalnız kendi yapacağı iş verilmedikçe, sevgili Galukon, bence bu devletin başı dertten kurtulmaz, insanoğlu da bunu yapmadıkça tasarladığımız devlet mümkün olduğu ölçüde bile doğamaz, kavuşamaz gün ışığına” Platon, 2008:473.

4 Brennan'ın epistokrasi konusunda başlıca çalışmaları için bkz. 2011, 2014, 2016, 2018.

5 Epistokrasi konusunda detaylı analiz ve tartışmalar için bkz. Estlund, 2003, 2008; Anderson, 2008; Brennan, 2014, 2016, 2018; Cohen, 1986; Fricker, 2007; Goodin, 2011; Guerrero, 2014; Holst, 2012; List & Goodin, 2001; Min, 2015; Mulligan, 2015; Somin, 2019; Tremmel & Wilhelm, 2015. Türkçede konuyu inceleyen şu çalışmamıza müracaat edilebilir: Aktan ve Yay, 2021a.

6 Epistokrasi yöntemleri konusunda bkz. Goodin, 2011; López-Guerra, 2011; Munn, 2012, 2013, 2016. Türkçede konuyu ele alan şu çalışmamızda epistokrasi yöntemleri ayrıntılı olarak incelenmektedir. Bkz. Aktan ve Yay, 2021a.

- *Mill Önerisi (Çoklu Oylama)*. En basit bir ifadeyle daha iyi eğitim almış kimselerin diğerlerine göre daha fazla sayıda oy kullanması önerisidir.
- *Ağırlıklı Oylama*. Eğitim, bilgi, beceri ve uzmanlık yönünden daha iyi durumda olan vatandaşların kullandıkları oyların değerini hakıyla ve lâyıkıyla verebilmek için daha yüksek oranda ağırlıklanarak hesaba katılmasını öngören bir yöntemdir. John Stuart Mill'in önerisi bu sistemin temelini teşkil eder.
- *Sınırlı Epistokrasi*. Genel seçmenlerin bilgi ve kültür seviyelerini ölçen bir test yapılmasını ve sâdece bu testi geçenlere oy kullanma hakkının verilmesini savunan bir yöntemdir.⁷
- *Kura Sistemi*. Bu sistem literatürde *enfranchisement lottery*” olarak adlandırılmaktadır. Bu yöntemde ilk aşamada genel seçmenler arasından kura ile belirli bir vatandaş grubu rastgele kura yöntemi ile seçilir. İkinci aşamada bu topluluğa belirli bir siyasî okur-yazarlık, siyaset kültürü vs. alanlarında eğitim verilir. Üçüncü aşamada bir sınav sistemi uygulanır ve siyasî okur-yazarlık testini geçen kişilere oy kullanma hakkı verilir. Hemen belirtelim, bu yöntemde kura ile seçilen potansiyel seçmen grubunun demokrasi kültürü ve özellikle müzakereci demokrasi⁸ konularında bilgilerinin artırılması amaçlanır.
- *Epistokratik veto*. Siyasal süreçte alınan kararların önceden oluşturulmuş bir Epistokrasi Kurulu/Konseyi tarafından veto edilebilmesi önerisidir. Epistokratik veto uygulamasında eğitilmiş/bilgili insanlar tarafından seçilen bir Epistokrasi Kurulu/Konseyi vardır. Bu kurulda daha yüksek seviyede eğitim ve bilgiye sâhip olan liyakât sâhibi uzmanların yer alması düşünülmektedir.

Epistokrasi konusu henüz literatürde yeni bir konu olarak düşünülebilir. Bu sistemi savunanlar olduğu gibi eleştirenler de bulunmaktadır.⁹

7 Demokrasilerde herkesin oy kullanması yerine sâdece bilgili olan kişilere oy verilmesi tartışmaları için bkz. Beckman, 2008, 2014; Brennan, 2009; Jeffrey, 2018.

8 Müzakereci demokrasi konusunda bkz. Besson & José, 2006; Bohman, 2006.

9 Epistokrasi eleştirileri konusunda bkz. Gunn, 2019; Klocksien, 2019; Moraro, 2018.

Kleros (Kleroterion)

Yukarıda ifade ettiğimiz üzere “*klêros*” eski Yunanca “*şans*” ve “*kura*” anlamlarına gelen bir kelimedir. Bu kelimedenden türetilen *kleroterion* Antik Atina’da belirli kamusal görevlere ve makamlara temsilci ve yönetici seçilmesinde kullanılan bir kura ya da randomizasyon cihazıydı.¹⁰ Antik Yunan’da bu cihaz sayesinde kamusal görevlere atanacak olan kişiler tesadüfen seçilmiş olurdu. Bu sisteme günümüzde sortisyon (*sortition*) adı verilmektedir.¹¹

Antik Yunan, Roma ve Venedik Cumhuriyetleri’nde uygulanan bu sistemde belirli bir kamusal göreve ya da makama seçilen kişi o görevde/makamda ancak belirli bir süre kalabilirdi. Görev süresinin sınırlı olması ve aynı makamda görev değişimi anlamına gelen bu kavram günümüzde “*rotasyon*” olarak adlandırılmaktadır. Sortisyon ve rotasyon sistemlerinin uygulanmasının ana gayesi kamu görevlilerinin bir makamda uzun süre kalarak güç ve yetkilerini istismar etmemeleri; aynı zamanda kayırma ve kollama yerine her vatandaşın kamusal makamlarda bulunabilmesine imkân tanınmasıydı.

Sortisyon sisteminin ana sakıncası bilgi ve tecrübeden yoksun olan bir kişinin önemli bir kamusal göreve seçilmesidir. Rotasyon sistemi için de benzer bir sakıncadan söz edilebilir. Bilgi ve tecrübe isteyen bazı görevlerde çok sık görev değişikliği yapılması neticesinde bilgi, tecrübe ve uzmanlıktan yoksun insanların göreve gelmeleri neticesinde işler aksayabilir. Tıpkı epistokrasi konusunda olduğu gibi burada da hem sortisyonun hem de rotasyonun lehinde ve aleyhinde görüşler olduğunu not etmekte yarar görüyoruz.¹²

Sortisyon sistemi ile kısmen benzerlik taşıyan diğer bazı rastgele seçim sistemleri daha bulunmaktadır. Literatürde “*tesadüfî oylama*” (*random ballot*), “*stokastik oylama*” (*single stochastic vote*), “*lotokratik oylama*” (*lottery voting*) yöntemleri bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Seçmenlerin bir araya gelip seçmek istedikleri kişinin ismini bir kâğıt parçasına yazmaları ve daha sonra bu havuz içerisinde

rastgele kura ile seçim yapılması sortisyon ve benzeri sistemlerin en basit şeklidir.¹³

Epistokrasi (Meritokrasi) + Kleroterion

Episto-Kleros olarak adlandırdığımız sistemi Antik Yunan demokrasi modelinden esinlenerek günümüze uyarlayabilir miyiz? Bu sisteme neden gerek duyuyoruz ve bu sistemin günümüzde uygulanması mümkün müdür?

Öncelikle modern demokrasilerde neredeyse tedavisi olmayan bazı hastalıkları anlamamız gerekir. Modern demokrasilerde geçerli olan seçim ve oylama sisteminin hem siyasal arz hem de siyasal talep yönünden ortaya çıkardığı sorunları iyi teşhis etmek lâzımdır. Bizim önerdiğimiz sistemin gerekçelerini iyi anlamak için modern demokrasilere yöneltilen eleştirileri detaylıca okumak ve anlamak gerekir (Aktan, 2017). Daha önceki açıklamalarımızda belirttiğimiz üzere modern demokrasilerin en büyük sorunu rasyonel seçmenlerin bilgisizliği ve ilgisizliğidir. İrrasyonel olarak adlandıracağımız bu sorun optimal bir karar ve seçim sisteminin gerçekleşmesine izin vermez. Âdil ve genel seçimlerin varlığı ideal bir demokrasi için yeterli değildir; önemli olan milletin doğru, sağlam, güvenilir ve tutarlı karar ve tercihlerde bulunabilmesidir. İrrasyoneliteyi tedavi edecek hiçbir reçete yoktur ve bu yüzden de seçime dayalı demokrasiler ideal sonuçlar ortaya çıkaramaz. Demokrasilerde siyasal arz cephesindeki asıl sorun da irrasyonel seçmenlerin iradesi ile seçilmiş yöneticilerin güç ve yetkilerini sınırlayacak hukuk ve hukuk-dışı kurumların zayıf olmasıdır. Modern demokrasilerde siyasal partilerin yönetiminde parti-içi demokrasinin eksikliği, lider diktası, oligarşik parti meclisi ve saire sorunlar gözden uzak tutulmamalıdır. Öte yandan modern demokrasilerin birçoğunda partizanlık, adam kayırmacılık, patronaj ve saire eğilimler kamu yönetiminde liyakâtsizliği kaçınılmaz kılmaktadır.

Episto-Kleros modern temsili demokrasiler için önerilmiş bir sistem değildir. *Episto-Kleros* bizim *Demarşi* adını verdiğimiz yeni siyasal sistem önerisinin temel direğidir.

Episto-Kleros geleneksel demokrasinin tüm kurumlarını (siyasal partiler, seçim ve oylama, sandık, seçim kampanyaları vs.) reddeder.

10 Kleroterion konusunda bkz. Rhodes, 2012; Bishop, 1970; Dow, 1939; Thorley, 1996.

11 Sortisyon konusunda bazı çalışmalar için bkz. Dowlen, 2009; Headlam-Morley, 1933; Lote, 2013; Owen & Smith, 2018; Stone, 2011a, 2011b.

12 Sortisyon ve rotasyon sistemlerinin fayda ve maliyet analizi; diğer bir ifadeyle avantaj ve dezavantajları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Aktan ve Yay, 2021b.

13 Detaylı analiz ve tartışmalar için bkz. Sewell, vd. 2009; Zeckhauser, 1973; Gibbard, 1973; Grimmett, 2004; Saran & Turnennasan, 2020; Flanagan, 2020.

Siyasî partilerin olmadığı bir Partisiz Demokrasi (Demarşi) düşüncesi savunulur. Milletin oylarını almak için yarışan siyasal partiler söz konusu değildir; politikacı adı verilen bir siyasî meslek sınıfı yoktur; seçim olmadığı gibi oy kullanan seçmen de sandık da yoktur.

Bizim önerdiğimiz *Episto-Kleros* sisteminde tüm kamusal görev ve makamlarda görev alacak kişiler için önceden belirlenmiş ve herkes için geçerli olan açık ve genel kurallar mevcuttur. Yüksek yargı organlarının üyeleri, üniversitelerin rektörleri ve dekanları yanı sıra Merkez Bankası başkanı gibi önemli görevler ve makamlara atanacak olan kişiler liyakât ilkelerine hâiz olan kişilerden oluşan bir havuz içerisinde kura ile seçilir (sortisyon) ve seçilen kişi o makamda ancak belirli bir süre (dönem) görev yapar (rotasyon). *Episto-Kleros* sisteminin siyasî lider (Devlet Başkanı, Başkan), yasama organı üyeleri ve belediye başkanlarının seçilmesinde de uygulanabilecek potansiyele sâhip olduğunu belirtmekte yarar görüyoruz.

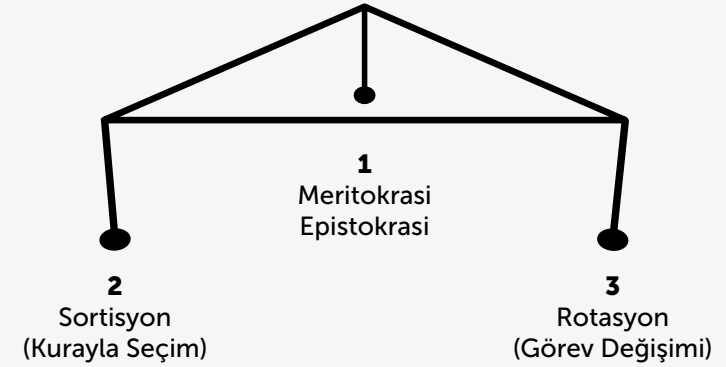
EPİSTO-KLEROS: 5N-1K VE SÜREÇ

Yukarıda *Episto-Kleros* sisteminin kavramsal anlamda iki temel ayağının olduğunu ifade ettik. Birincisi liyakâti amaçlayan epistokrazi ve daha geniş anlamda meritokrasidir. İkincisi ise devlet yönetiminde kayırmacılık ve kollamacılığı ortadan kaldırmayı amaçlayan kura ile rastgele seçim sistemidir. Sortisyonun kendinden beklenen sonuçları en iyi şekilde ortaya koyabilmesi için bu uygulamanın rotasyon sistemi ile desteklenmesi gerekir. Başlangıçta iki temel direk olarak belirttiğimiz sistemi “*üç sacayak*” olarak değerlendirmek çok daha doğru olacaktır. Bütün mesele aşağıdaki sacayağındaki denge sistemini anlamaktan ibarettir. Üçlü sacayağı şunlardan oluşur (1) epistokrazi/meritokrazi (2) sortisyon (3) rotasyon.

Episto-Kleros adını verdiğimiz sistemin daha iyi anlaşılması için geliştirdiğimiz tabloya müracaat edebiliriz. Tablo 1.1’den çok açık olarak anlaşıldığı üzere *Episto-Kleros* kamusal görev ve makamlarda kayırmacılığı ve kollamacılığı ortadan kaldırmayı, makam sâhibi yöneticilerin güç ve yetkilerini istismar etmelerini engelleyen bir liyakât sistemi tasarımıdır.

Episto-Kleros adını verdiğimiz sistemin işleyişi de Şekil 1.2 üzerinde açıklanmıştır. Buna göre ilk aşamada organizasyonda insan kaynaklarının seçimi ve işe yerleştirilmesinde *Episto-Kleros* adı verilen

ŞEKİL 1.1 Episto-Kleros: Üç Sacayak

sistemin açık olarak ifade edilmesi ve benimsenmesi gerekir. İkinci aşamada kamusal makam ve görevlerin iş tanımları, işin gereği olan iş yeterlilikleri ve liyakât ilkeleri açık olarak tanımlanmalı ve ilân edilmelidir. Üçüncü aşamada liyakâti sağlayacak objektif (nesnel) kriterler tespit edilmelidir. Dördüncü aşamada belirlenen kriter ya da kıstaslara sâhip olan kişiler bir liyakât havuzu içerisinde toplanır. Kamusal görev ve makama tâlip olan her kişi istenen kriterlere hâiz olduğu takdirde kendi isteğiyle liyakât havuzuna dâhil olabilir. Sonraki aşamada iki farklı yöntem uygulanabilir. Birinci yöntemde organizasyon üyeleri liyakât havuzundan doğrudan bir seçim yapabilirler. İkinci yöntemde ise liyakât havuzu içerisinde kura ile rastgele seçim yapılır. İster doğrudan oylama yöntemi ile isterse de kura ile seçilmiş olsun göreve atanma yetkisi kazanan kişinin o makam ya da görevde bulunması belirli-süreli yıl ve/veya dönem ile sınırlandırılmıştır.

Yukarıda özetlediğimiz sürecin daha iyi anlaşılması için kendi mesleğimiz üzerinden bir örnek verelim. Üniversiteye bir rektör atanması yapılmasındaki yöntemleri şu şekilde sıralayabiliriz.

- Atama yöntemi (Otokrazi). Bu yöntemde herhangi bir devlet Üniversitesi’ne rektör atama yetkisi devlet başkanı ya da cumhurbaşkanına aittir.
- Seçim ve oylama yöntemi (Demokrasi). Rektörün doğrudan üniver-

TABLO
1.1 Episto-Kleros: 5N,1K

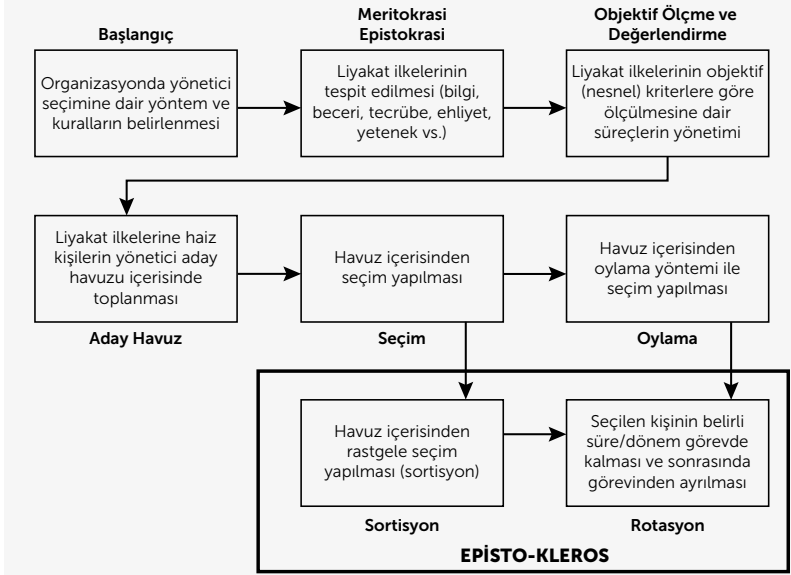
5N, 1K	Açıklama
I. Ne?	Episto-Kleros bilgi ve liyakat sahibi belirli bir havuz içerisinde toplanması ve görevlere ve makamlara sadece belirli içerisinden kura ile rastgele seçim yapılır.
II. Niçin? Neden?	Episto-Kleros sisteminin ana gayesi kurum ve kuruluşlarında adam kayırmacılık (kronizm, partizanlık vs.) uygun kaldırılmasıdır. Bu sistemde kamusal sadece liyakat (bilgi, beceri, tecrübe, ehliyet, kifayet vs.) sahibi kişilerin seçilir.
III. Nerede?	Episto-Kleros sistemi sadece kamusal ve tüm organizasyonlarda (özel işletmeler, organizasyonlar, mesleki birlikler vs.) uygulanır.
IV. Nasıl?	Episto-Kleros sisteminde liyakat havuzu ve rotasyon yöntemi ile seçim ve atama yapılır. İfadeyle, belirli liyakat ilkelerine sahip havuzda toplanır; daha sonra bu havuzdan görev ve makamlara atama yapılır. Kalma süresi belirli bir zaman dilimi ile sınırlıdır.

site öğretim üyeleri tarafından seçilmesi usûlüdür. Bu yöntem de kendi arasında ikiye ayrılabilir. Önceden belirlenmiş ve ilân edilmiş liyakât havuzundan seçim yapılır; en çok oyu alan aday seçimin gâlibidir ve rektör olarak atanır. Ya da nesnel kriterlere yer vermeksizin bir seçim yapılır ve en çok oyu alan kişi rektör olarak atanır.

- Sortisyon yöntemi (Demarşi). Üniversiteye rektör olarak atanacak kişinin öğretim üyeleri tarafından belirli liyakât ilkelerine hâiz bir havuz içerisinde kura ile rastgele seçilmesi usûlüdür.
- Karma yöntemler. Seçim, atama ve kura yöntemlerinin bir ya da birkaçının eşanlı uygulanması söz konusu olabilir. Örneğin, demokratik bir seçim ve oylama yöntemi ile gerçekleştirilmiş olan bir seçimin ardından en çok oy alan üç aday arasından rektör atama yetkisi devlet başkanı ya da yükseköğretim kuruluna bırakılabilir. Burada seçim ve atama yöntemleri birleştirilerek karma bir usûl olarak tatbik edilmiş olur.

Atama, seçim, kura ve karma yöntemlerin hangisinin daha doğru olduğu konusu etraflıca incelenmesi gereken bir konudur. Bize göre bu sayılan yöntemlerden en doğru olanı Episto-Kleros adını verdiğimiz rotasyon ile desteklenmiş sortisyon yöntemidir. Atama yönteminin tama-

ŞEKİL
1.2 Episto-Kleros: Süreç

men keyfi ve otokratik bir yöntem olduğuna şüphe yoktur. Demokrasi ise rasyonel irrasyonelite, rasyonel seçmenlerin ilgisizliği, rasyonel seçmenlerin bilgisizliği gibi faktörler dolayısıyla optimal sonuçlar ortaya çıkarmaz. Demokrasi her ne kadar kulağa hoş gelse de pratikte seçmenlerin doğru, sağlam, tutarlı ve güvenilir seçimler yapması söz konusu olmayabilir. İrrasyonelite, demokrasinin başarısızlığının ana kaynağıdır. Bize göre ideal olan önceden belirlenmiş objektif (nesnel) liyakât kriterleri esas alınarak kura ile rastgele seçim yapılmasıdır.

Önemle ve altını çizerek belirtelim ki, bizim savunduğumuz Episto-Kleros sisteminin günümüzde teknoloji yardımıyla çok kolay bir şekilde uygulanması mümkündür. Önemli olan antik kleroterionun değerini anlayacak bir vizyona sâhip olmaktır. Bu vizyona sâhip olduktan sonra “dijital kleroterion” için adımlar atılması fazlasıyla kolay olacaktır. Bilgisayar bilimleri, kriptografi vs. alanlarında çalışan pek çok bilim insanı kura sisteminin elektronik ortamda uygulanması yönünde çok önemli mesafeler kat etmişlerdir. Ben dijital kleroteri-

on'u gelecek için çok hayranlık uyandıracak bir uygulama olarak göreceğimize inanıyorum. Bilgisayar bilimi ve kriptografi alanında çalışmaları ile tanınan ve dijital paranın da babası olarak kabul edilen David Chaum, 2012'de yayınlanan çalışmasında bilgisayar bilimindeki son gelişmeler sayesinde kura ile rastgele seçim sisteminin uygulanmasının hem çok kolay hem çok düşük maliyetli hem de çok daha demokratik olduğu görüşünü savunmuştur (Chaum, 2012).

Hemen belirtelim ki, literatürde akıllı sözleşmelere dayanan merkezi olmayan blok zinciri (*blockchain*) tabanlı tahkim ve ihtilâf çözümü uygulaması konusunda ufuk açıcı çalışmalar yürütülmektedir. Gelecek yıllarda blok zinciri teknolojisinin ihtilâfların çözümünde yaygın olarak uygulama alanı bulabileceğini şimdiden öngörebiliyoruz.¹⁴

TÜRKİYE İÇİN TESPİTLER, GÖZLEMLER VE DEĞERLENDİRMELER

Episto-Kleros sistemini ve bu sistemin sacayaklarını anlamak istemeyen; kleroterion konusunu bir tarihsel miras ya da kalıntı olarak görmek isteyen zihinlere berraklık kazandırmak için ülkemizde kamu yönetiminde insan kaynakları yönetimindeki tahrib-i harabat'ın ne durumda olduğunu kısaca özetlemeye çalışalım.

İçinde yaşadığımız 21. Yüzyıl'da en aşağı kademelerdeki devlet memuriyeti görevlerinde dahi muhtelif gerekçelerle “*mülakat*” uygulamasından vazgeçmeyen bir siyasî iradenin ahlâk ve erdemi nerededir? Nepotizm, kronizm gibi adam kayırmacılık Türk siyasî geleneğinde maalesef her zaman var olmuş ve bugüne değin bu utancın ortadan kaldırılması yönünde dürüst ve temiz bir siyasî irade maalesef var olmamıştır. Bir yükseköğretim kurumundan mezun olan, bu yetmeyince bir de yüksek lisans yapan genç insanların çok çalışsalar dahi karşılaşacakları en büyük engel “*torpil*” değil midir?

En yukarıdaki kamusal görevler ve makamlara baktığımızda durum çok daha vahimdir. Milletvekillerini kim, nasıl seçmektedir? Yaşı, bilgisi, becerisi, tecrübesi ne olursa olsun herhangi bir kimsenin bir siyasal parti başkanı ve onun emrindeki parti oligarşisi tarafından kolaylıkla parlamentoya bir vekil olarak âdeta paraşütle getirilmesi gerçeğini kim göz ardı edebilir ve reddedebilir ki?

Anayasa mahkemesi üyelerinin, Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyelerinin, Yargıtay ve Danıştay gibi yüksek mahkemelerin başkan ve üyelerinin seçimindeki partizanlık (siyasal kayırmacılık) doğrusu kelimelerle ifade edilmeyecek bir eleştiriyi hak etmektedir. Yüksek mahkemelerde görev yapacak olan üyelerin seçimi ve atanması yasama ve yürütme organı arasında paylaştırılmıştır. Devlet başkanı belirli sayıda üyeyi doğrudan atama yetkisine sâhiptir; kalan diğer üyelerin atanmasında da deyim yerindeyse ayıp olmasın diye milletin meclisine bir kota tanınmıştır. Bu yargının tamamen siyasallaştırılması anlamına gelmektedir. Açık söylemek gerekirse ülkemizde “*yargı bağımsızlığı*” adı verilen bir evrensel hukuk devleti ilkesi tamamen tahrip edilmiştir.

Devlet üniversitelerinin rektörlerinin, dekanlarının, bölüm başkanlarının görev gelmesi de aynı şekilde asla bir üniversiteye ve bilim câmiasına yakışmayacak durumdadır.

Türkiye'de bir Torpil Devleti'nin var olduğunu bugün hiç kimse inkâr etmemekte; herkes oyunu kurallarına göre oynamak için partizanlığa sarılmaktadır. Oysa 2.500 yıl öncesindeki Atina demokrasisindeki bilgelik, ahlâk ve erdem bize oyunun kurallarının nasıl olması gerektiğini gayet güzel bir şekilde anlatmaktadır.

Örneğin, bir devlet Üniversitesi'nde rektör görevlendirilecekse bu yetki bir tek devlet başkanının uhdesinde olamaz. Bunun adı otokrasi olur. Eğer demokratik olsun diye seçim sistemi uygulanırsa tecrübelerden sâbit olduğu üzere bunun sonucunda üniversitelerde kutuplaşmalar ve hizipleşmeler ortaya çıkar; rasyonel irrasyonelite sonucunda liyakât ilkesi de gerçekleştirilemez. Geriye bir tek yöntem kalmaktadır. O da kurayla seçim sistemidir. Yöneticilik makamına ilgi duyan ve önceden belirlenmiş liyakât ilkelerine sâhip olan öğretim üyeleri kendi istek ve iradeleri ile rektörlük görevi için aday olurlar. Adaylar bir havuzda toplanır ve o havuz içerisinde dijital kleroterion cihazı ile rastgele seçim yapılır. Dijital kleroterion cihazından çıkan kişi üniversitenin rektörü olur ve o göreve ancak belirli bir süre (dönem) için atanır.

Bilim üreten bir yerde neden rasyonelite var olmaz; neden akıl ve mantık için en uygun olan bir yöntem uygulanmaz? Bunun tek bir açıklaması vardır. Siyaset “*akademik özerklik*” ilkesine saygı duymamaktadır ve üniversite rektörlerini kendisi atamak istemektedir. Öğretim üyelerinin önemli bir kısmının demokrasi talebi (seçim yoluyla rektör seçilmesi) ise rasyonel irrasyonelite dolayısıyla yanlıştır.

¹⁴ Bu konuda ufuk açıcı çalışmalar için bkz. Ast ve Sewrjugin, 2015; Dimow, 2017; Filippi, 2018; Lesaege & George & Ast, 2020; Bergolla & Seif & Eken, 2021; Metzger, 2018. Dijital kleroterion'un hukuk alanında uygulaması konusundaki çalışmalar için şu web sayfasına müracaat edilebilir: KLEROS, <https://kleros.io>

Epistokrasi otomatik olarak demokrasi üretmez. Başka bir ifadeyle bilgili, eğitilmiş, diplomalı, derece sahibi akademisyenlerin doğru tercihte bulunacağını düşünmek bir yanılgıdır.

SONUÇ

“Kura ile seçim demokrasinin niteliğinden doğar; oy ile seçim de aristokrasinin niteliği gereğidir. Kura kimseye zarar vermeyen bir seçim tarzıdır; her vatandaşa, vatanına hizmet etmek gibi akla yatkın bir umut verir.” (2004.1)

Montesquieu

Bütün mesele doğruları söylemekten ziyade söylenen doğruları anlayacak bir bilgelik, idrak ve muhakeme kapasitesine sahip olmakla alakalıdır. Epistokrasi, sortisyon ve rotasyon adlarından oluşan üçlü sacayağından biz ne anlıyoruz ya da ne anlamalıyız? Anlamak için *“epistémē”* yani *“bilgi”* gerekir. Epistemolojik aydınlanma kadar, aksiyolojik karakter de bir o kadar önemlidir. Bilgi yetmez, onu tamamlayacak olan ahlâk ve erdemdir. Başka bir ifadeyle, bilgi felsefesi (epistemoloji) tek başına bir değer taşımaz; değerler felsefesi (aksiyoloji) onun mütemmim cüzüdür.

Siz câhil-cühela takımına ya da mübtezel kalabalığa ne söyleseniz anlamsızdır; zira onlar değerlere anlam ithaf edecek bir epistemik derinliğe sahip değillerdir.

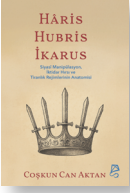
Siz ömür boyu kariyer siyasetçiliği yapmak dışında başka bir şey düşünmeyen hubris hastalığına yakalanmış bir aç gözlü kurda¹⁵ Episto-Kleros sacayağının önemini ve değerini anlatabilir misiniz? Siz ister bir siyasal parti başkanlığı ister devlet başkanlığı ister belediye başkanlığı olsun güç ve yetkisinden vazgeçmek istemeyen bir politikacıya *Episto-Kleros* dersanız onu duymaz, görmez, anlamaz!...

Antik kleroterion’u dijital kleroterion’a taşıyacak bir siyasî irade ve toplumsal irade bugün için var olmayabilir; fakat bu bizim idealleri ve doğruları söylememiz için engel teşkil etmez. 2.500 yıl öncesindeki bilgelige geri dönmek için belki 250 yıl ve belki de çok daha uzun yıl-

lar beklemek gerekebilir. Antik Atina’da demokrasinin ilk tohumlarını eken Kleistenes’in (Kleistenes) *“kleroterion”* sistemi bir hayâl değildi. Kleroterion, Antik Atina’da kayırma ve kollamacılığın ortadan kaldırılmasına yönelik uygulanan bir randomizasyon aracıydı. Aynı şekilde Platon’un epistokrasi hayâlî *“platonik”* bir ideal olarak değerlendirilebilir; fakat bu Platon’un görüşlerinin gerçeklikten uzak olduğu anlamına gelmez. Montesquieu ve Jean-Jacques Rousseau gibi büyük düşünürlerin kura ile rastgele seçim sisteminin uygulanabilirliği konusunda olumlu görüşleri de bizim *Episto-Kleros* adını verdiğimiz sisteme olan inancımızı ve güvenimizi güçlendirmektedir. Sadece Antik Atina’da değil, Lombardiya Krallığı’nda, Venedik ve Floransa Cumhuriyetleri’nde uygulanmış olan sortisyon ve rotasyon sistemlerini günümüze taşıyacak bir vizyona sahip olmak için derin ve engin bir bilgelige sahip olmak gerekir.

Hayâl kuran insanlar boş ütopyalar peşinde koşan hayâlperest insanlar değildir; fikirlerini hayata geçirmede başarılı olurlar ya da olmazlar; fakat onlar hayâllerinin bir gün gerçeğe dönüşmesi idealinin peşinden koşarlar.

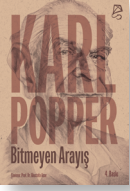
15 Açgözlü kurt ifadesini İskoçyalı özgürlükçü düşünür Samuel Rutherford’un *Lex, Rex* adlı kitabında sözlerinden esinlenerek kullanıyoruz *“Siyasi bir toplum kendilerine bir baş ya da başlar atayabilirler, eğer başlarındaki yöneticiler açgözlü kurtlar olurlarsa, o takdirde millet çaresiz değildir; hem direnebilir, hem de sahip olduğu gücü devrettikleri yöneticileri cezalandırabilirler.”* Rutherford, 1644.

HÂRİS, HUBRİS, İKARUS

Coşkun Can Aktan

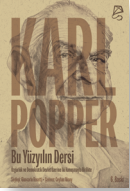
Hâris Hubris İkarus, iktidarın karanlık yüzünü, liderlerin gücü nasıl manipüle ettiklerini ve bunun toplumsal etkilerini derinlemesine inceliyor. Kitap, Makyavelizm ve siyasi manipülasyon sanatını ele alarak, tiranlığın yükselişi ve çöküşünü, demokrasinin içsel krizini sorguluyor ve geleceğe dair uyarılarda bulunuyor.

BİTMEYEN ARAYIŞ

Karl R. Popper

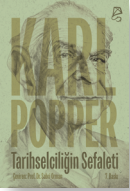
Bilim felsefesinin önemli isimlerinden Karl R. Popper, bu otobiyografik eserinde düşünce dünyasını ve bilimsel arayışını anlatıyor. Bilimsel bilginin doğası, eleştirel düşünme ve açık toplum gibi konulardaki görüşlerini paylaşıyor.

BU YÜZYILIN DERSİ

Karl R. Popper

Popper, bu eserinde 20. Yüzyıl'ın önemli olaylarından çıkarılan dersleri ele alıyor. Totaliter rejimlerin yükselişi ve düşüşü, özgürlük ve demokrasi gibi konulara odaklanarak, insanlığın geleceği için önemli mesajlar veriyor.

TARİHSELÇİLİĞİN SEFALETİ

Karl R. Popper

Toplumların geleceğini kesin olarak tahmin edebileceğini iddia eden tarihselcilik akımını eleştiren bu eser, bilim felsefesinin önemli metinlerinden biridir. Popper, tarihselciliğin hatalarını ortaya koyarak, açık toplum ve eleştirel düşüncenin önemini vurguluyor.

YÖNETİM ÜZERİNE BİRİNCİ İNCELEME

John Locke

Siyasi düşünce tarihinin en önemli eserlerinden biri olan bu kitapta Locke, mutlak monarşiyi eleştirerek, doğal haklar ve halk egemenliği gibi kavramları temellendiriyor. Locke'un burada aktardığı fikirleri, modern demokrasilerin gelişiminde büyük etki sahibi olmuştur.

YÖNETİM ÜZERİNE İKİNCİ İNCELEME

John Locke

Locke'un siyasi felsefesinin temel metinlerinden biri olan bu kitap, meşru hükümetin temellerini ve bireysel hak ve özgürlükleri inceliyor. Locke, devletin görevinin vatandaşların haklarını korumak olduğunu savunuyor.

İNSAN ANLIĞI ÜZERİNE BİR DENEME

John Locke

John Locke'un bu klasik eseri, bilginin kaynağı ve sınırları üzerine derinlemesine bir inceleme sunuyor. Deneyim ve düşüncenin rolünü vurgulayan Locke, insan zihninin işleyişini ve bilgi edinme sürecini analiz ediyor.

KAPİTALİZM, SOSYALİZM VE DEMOKRASİ

Joseph A. Schumpeter

Bu klasik eserde Schumpeter, kapitalizmin geleceği ve sosyalizmle olan ilişkisini inceliyor. Kapitalist sistemin dinamiklerini ve yaratıcı yıkım sürecini analiz ederek, kapitalizmin geleceği ve demokrasinin rolü üzerine öngörülerde bulunuyor.

KAPİTALİZM VE ÖZGÜRLÜK

Milton Friedman

Nobel ödüllü Milton Friedman'ın bu klasik eseri, ekonomik özgürlüğün ve serbest piyasaların önemini göstererek savunusunu yapıyor. Devlet müdahalesinin olumsuz etkilerini eleştirerek, bireysel özgürlük ve ekonomik refah için serbest piyasa ekonomisinin gerekliliğini vurguluyor.

TERCİH ÖZGÜRLÜĞÜ

Rose ve Milton Friedman

Serbest piyasa ekonomisinin ve bireysel özgürlüğün önemini savunan bu klasik eser, ekonomik ve siyasi özgürlük arasındaki ilişkiyi inceliyor. Friedman çifti, devlet müdahalesinin zararlarını ortaya koyarak, bireylerin kendi seçimlerini yapma hakkını vurguluyor.

TÜRKİYE'DE ANAYASALAR VE SİYASET

Mustafa Erdoğan

Profesör Erdoğan bu klasikleşen çalışmanın 10. baskısında, Türkiye'nin anayasal gelişimini tarihsel bir perspektifle inceliyor. Anayasaların siyasal sistemle ilişkisini, özgürlük ve hukuk devleti bağlamında değerlendiriyor. Teknik analizlerin ötesine geçerek, anayasa tartışmalarını demokrasi, otoriterleşme ve siyasal kültür bağlamında ele alıyor.

LİBERALİZM VE HOŞNUTSUZLARI

Francis Fukuyama

Ünlü siyaset bilimci Fukuyama, modern toplumların temelini oluşturan liberalizmin başarısızlıklarını ve eleştirilerini cesurca masaya yatırıyor. Kitap, özgürlük, bireysel haklar ve toplumsal adalet arasındaki gerilimleri keşfederken, liberalizmin kendini yenileyip yenileyemeyeceğini sorguluyor. **YAKINDA**

ÇİN NASIL KAPİTALİST OLDU?

Ronald H. Coase ve Ning Wang

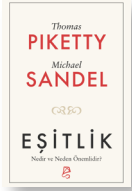
Nobel ödüllü iktisatçı Ronald Coase ve Ning Wang, Çin'in kapitalist bir ekonomiye dönüşümünü inceliyor. Çin'in ekonomik reformlarının tarihsel sürecini analiz ederek, bu dönüşümün nedenlerini ve sonuçlarını araştırıyorlar.

PARANIN SATIN ALAMAYACAĞI ŞEYLER

Michael J. Sandel

Ünlü siyaset felsefecisi Sandel, bu paranın satın alamayacağı değerleri sorguluyor ve piyasa ekonomisinin ahlaki sınırlarını tartışmaya açarak toplumu ayakta tutan ve parayla satın alınamayacak değerler üzerine bir sorgulama yapıyor.

EŞİTLİK

Thomas Piketty ve Michael J. Sandel

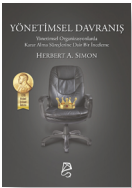
Dünyaca ünlü iktisatçı iki isim, iktisatçı Thomas Piketty ve siyaset felsefecisi Michael Sandel, eşitlik kavramını derinlemesine tartışıyor. Gelir, servet ve güç eşitsizliklerini ele alırken, adil bir toplum için atılması gereken adımları sorguluyorlar. Bu diyalog, krizlerle dolu bir çağda eşitliğe dair güçlü bir perspektif sunuyor. **YAKINDA**

YİRMİ BİRİNCİ YÜZYIL'DA KAPİTALİZM

Donghyun Park

Küresel kapitalizmin sorunlarını ve çözüm yollarını ele alan bu kitap, ekonomik eşitsizlik, çevresel sorunlar ve finansal krizler gibi güncel meselelere eğiliyor. Park, kapitalizmin nasıl daha adil ve sürdürülebilir hale getirilebileceğine dair yeni bir bakış açısı sunuyor.

YÖNETİMSEL DAVRANIŞ

Herbert A. Simon

Nobel İktisat Ödüllü Herbert Simon, karar verme süreçlerini organizasyonların merkezine yerleştirdiği bu başyapıtında, sınırlı rasyonellik ve organizasyonel davranış üzerine çığır açıcı analizler sunar. Kitap, yönetim bilimine bilimsel bir yaklaşım kazandırırken, kamu ve özel sektör yöneticileri için temel bir rehberdir. **YAKINDA**

GÖRÜNMEZ KALP

Russell D. Roberts

İktisat bilimini bir aşk hikayesiyle harmanlayan bu roman, piyasa ekonomisinin işleyişini ve insanların ekonomik kararlarını nasıl aldıklarını anlatıyor. Eğlenceli bir anlatımla iktisadın temel prensiplerini açıklıyor.

ANTI-KAPİTALİST SAFSATALAR

Rainer Zitelmann

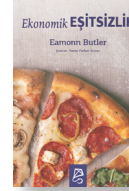
Zitelmann, yaygın anti-kapitalist argümanları çürütmeye çalışıyor. Kapitalizmin tarihsel başarılarını ve alternatif sistemlerin eksikliklerini vurgulayarak, kapitalizmin savunulabilir bir sistem olduğunu ileri sürüyor.

SAVUNULAMAZI SAVUNMAK

Walter Block

Provokatif ve tartışma yaratan bu kitapta Block, toplum tarafından genellikle ahlaksız veya zararlı kabul edilen meslekleri ve eylemleri özgürlükçü bir perspektifle savunuyor. **YAKINDA**

EKONOMİK EŞİTSİZLİK

Eamonn Butler

Bu kitap, ekonomik eşitsizliğin nedenlerini, sonuçlarını ve çözüm önerilerini ele alıyor. Gelir dağılımındaki eşitsizliklerin toplumsal ve ekonomik etkilerini analiz ederek, farklı politikaların sonuçlarını değerlendiriyor.

KAMU TERCİHİ

Eamonn Butler

Eamonn Butler, kamu tercihi kuramını ve uygulamalarını açıklıyor. Siyasi karar alma süreçlerini ekonomik bir perspektifle analiz ederek, devlet müdahalesinin sonuçlarını ve piyasa mekanizmalarının önemini vurguluyor.

TİCARET VE KÜRESELLEŞME

Eamonn Butler

Uluslararası ticaretin tarihsel gelişimini, ekonomik teorilerini ve toplumsal etkilerini ele alarak küreselleşmenin sunduğu fırsatları ve zorlukları derinlemesine inceleyen bu kitap, ticaretin ekonomik büyüme ve sosyal değişim üzerindeki rolünü vurgularken, korumacılığın olumsuz etkilerini ve serbest ticaretin sağladığı faydaları açıklıyor.

FELSEFEYE GİRİŞ

Ahmet Arslan

Ahmet Arslan, bu kitapta felsefenin temel konularını ve düşünürlerini sade bir dille ele alıyor. Felsefi düşünceye giriş niteliğinde olan bu eser, okuyucuları felsefenin temel soruları ve akımlarıyla tanıştıyor.

BİR ÖMÜR DÜŞÜNMEK: Ahmet Arslan'la Nehir Söyleşi

Söyleşi: D. Özkan ve B. Kalkan

Ahmet Arslan'ın hayat ve düşünce yolculuğuna tanıklık eden bu kitap, felsefe, siyaset ve toplumsal meselelere dair derinlemesine analizler sunuyor. Yazarın düşünce dünyasının zenginliğini ve entelektüel birikimini yansıtıyor.

İSLÂM, DEMOKRASİ VE TÜRKİYE

Ahmet Arslan

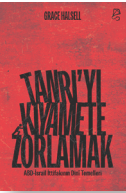
Ahmet Arslan, bu eserinde İslâm, demokrasi ve Türkiye arasındaki ilişkiyi inceliyor. İslâm dünyasında demokratikleşme süreçlerini ve Türkiye'nin bu süreçlerdeki rolünü analiz ederek, değerli tespit, değerlendirme ve öngörülerde bulunuyor.

FELSEFEYE GİRİŞ

J. Buchler ve J. H. Randall, Jr.

Bu klasik eser, felsefenin temel alanlarını ve önemli düşünürlerini kapsamlı bir şekilde ele alıyor. Felsefi düşüncenin tarihsel gelişimini ve güncel tartışmaları sunarak, okuyuculara felsefeye derinlemesine bir giriş yapma imkanı sağlıyor.

TANRI'YI KIYAMETE ZORLAMAK

Grace Halsell

Hristiyan Siyonizminin yükselişini ve kıyamet inançlarının siyasi etkilerini inceleyen bu kitapta Halsell, milyonlarca insanın kıyameti ve dünyanın sonunu neden dört gözle beklediğini araştırıyor.

TEMEL HAKLARI KORUMAK

Gerhart Baum

Günümüzde temel hak ve özgürlüklere yönelik tehditleri ele alan bu kitap, özgürlükçü bir toplumun nasıl korunabileceğini tartışıyor. Eski Alman İçişleri bakanı Baum, güvenlik kaygılarıyla temel haklar arasında nasıl bir denge kurulabileceğine dair önemli sorular yöneltiyor.

İNSAN HAKLARI

Gerhart Baum

Gerhart Baum, insan haklarının tarihsel gelişimini, felsefi temellerini ve uluslararası hukuktaki yerini ele alıyor. İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi için mücadele edenlerin sesi olan bu kitap, evrensel insan haklarının önemini vurguluyor.

POLİTİKA BİLİMİNE GİRİŞ

Münici Kapanı

Siyaset biliminin temel kavramlarını ve kuramlarını sade bir dille açıklayan bu eser, öğrencilerin ve siyasete ilgi duyan herkesin bu alana sağlam bir giriş yapmasını sağlıyor. Türk siyasi hayatında da önemli bir yer teşkil etmiş olan hocaları hocası Münici Kapanı'nın akıcı anlatımı, politika biliminin karmaşık dünyasına temel bir giriş sunuyor.

GÜÇ VE TERCİH: Siyaset Bilimine Giriş

Phillips W. Shively

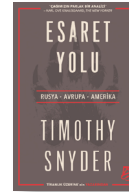
Siyaset bilimine giriş niteliğindeki bu kitap, güç, otorite, devlet ve siyasi sistemler gibi temel kavramları ele alıyor. Siyaset biliminin farklı yaklaşımlarını ve kuramlarını inceleyerek, siyasi olayları anlamak için güç ve tercih prizmasından bakılabilecek bir analiz çerçevesi sunuyor.

SİYASET PSİKOLOJİSİNE GİRİŞ

Cottam, Mastors, Preston ve Dietz

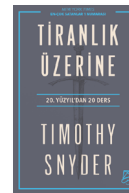
Siyasetin psikolojik boyutlarını inceleyen bu kapsamlı eser, siyasi davranışları anlamak için gerekli kavramsal çerçeveyi sunuyor. Yazarlar, bireysel ve toplumsal düzeyde siyaseti etkileyen psikolojik süreçleri derinlemesine analiz ediyor.

ESARET YOLU

Timothy Snyder

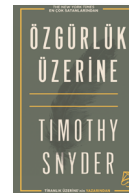
Ünlü tarihçi Snyder, Rusya, Amerika ve Avrupa'daki özgürlük karşıtı eğilimleri inceliyor. Totaliter rejimlerin tarihsel örneklerinden yola çıkarak, günümüzde özgürlüklerin nasıl tehdit altında olduğunu ve demokrasiye yönelik tehlikeleri ele alıyor.

TİRANLIK ÜZERİNE

Timothy Snyder

Ödüllü tarihçi Snyder, özgürlüğün ne olduğunu, nasıl yanlış anlaşıldığını ve onu korumamızın neden hayatta kalmamız için tek şansımız olduğunu öne sürüyor. Yazar, unuttuğumuz özgürlük idealini yeniden keşfetmeye ve birlikte çalışarak daha iyi bir gelecek inşa etme çağrısında bulunuyor.

ÖZGÜRLÜK ÜZERİNE

Timothy Snyder

Snyder, özgürlüğün ne olduğunu, nasıl yanlış anlaşıldığını ve onu korumamızın neden hayatta kalmamız için tek şansımız olduğunu inceliyor. Yazar, unuttuğumuz özgürlük idealini yeniden keşfetmeye ve birlikte çalışarak daha iyi bir gelecek inşa etme çağrısında bulunuyor. **YAKINDA**

TIRANLAR NASIL DEVRİLİR

Marcel Dirsus

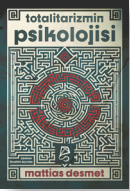
Tiranların iktidar mücadelelerini, zorluklarla dolu yönetimlerini ve kaçınılmaz düşüşlerini inceleyen Marcel Dirsus, tarihsel ve teorik analizlerle desteklenen bu eserinde, otoriter rejimlerin doğasını ve bu rejimlerin çöküşünün uluslar için anlamlarını kapsamlı bir şekilde ele alıyor. **YAKINDA**

OTOKRASİ A.Ş.

Anne Applebaum

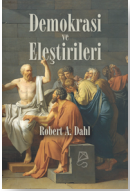
Pulitzer ödüllü yazar Anne Applebaum, otokratik rejimlerin yolsuzluk, dezenformasyon ve baskı araçlarıyla nasıl uluslararası işbirlikleri kurduğunu ortaya koyuyor. Küresel bir kleptokrasi ağının izlerini süren kitap, demokrasiyi tehdit eden bu yapıların işleyişini ve Batı'nın bu tehditle mücadelesindeki zorlukları ele alıyor. **YAKINDA**

TOTALİTARİZMİN PSİKOLOJİSİ

Mattias Desmet

Totaliter rejimlerin yükselişini ve kitle psikolojisini inceleyen bu çarpıcı kitap, insanların nasıl olup da totaliter ideolojilere kapıldığını açıklıyor. Desmet, tarihten ve günümüzden örneklerle, totalitarizmin psikolojik ve temellerini analiz ediyor.

DEMOKRASİ VE ELEŞTİRİLERİ

Robert A. Dahl

Bu klasik eserinde Dahl, demokrasi kavramını ve tarihsel gelişimini inceliyor. Demokrasiye yöneltlen kuramsal eleştirileri ele alarak, demokratik sistemlerin güçlendirilmesi ve iyileştirilmesi için önerilerde bulunuyor. **YAKINDA**

SİYASİ DÜŞÜNCE TARİHİ

Donald G. Tannenbaum

Batı siyasi düşüncesinin en önemli isimlerini ve fikirlerini ele alan bu kitap, Platon'dan günümüze uzanan bir yolculuğa çıkıyor. Tannenbaum'ın akıcı anlatımı, siyasi düşüncenin gelişim sürecini ve günümüz siyasetine etkisini keşfetmek için keyifli bir okuma imkanı sunuyor.

YENİ TÜRKİYE CUMHURİYETİ

Graham E. Fuller

Türkiye'nin 21. Yüzyıl'ın başlarında geçirdiği dönüşümü ve Müslüman dünyasındaki konumunu ele alan bu kitap, Türkiye'nin geleceğine dair önemli ipuçları sunuyor. Fuller, Türkiye'nin iç ve dış politikasındaki değişimleri analiz ederek, ülkenin bölgesel ve küresel rolünü değerlendiriyor.

TÜRKİYE VE ARAP BAHARI

Graham E. Fuller

Arap Baharı sürecinde Türkiye'nin Ortadoğu'daki rolünü ve bölgesel liderlik iddiasını ele alan bu kitap, Türkiye'nin dış politikasını anlamak için önemli bir kaynak. Fuller, Türkiye'nin Arap Baharı'na verdiği tepkiyi ve bölgedeki güç dengelerine etkisini değerlendiriyor.

TÜRK DIŞ POLİTİKASI

William Hale

1774 yılından günümüze Türk dış politikasının tarihsel gelişimini ele alan bu kapsamlı eser, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerdeki rolünü ve stratejilerini inceliyor. Hale, Osmanlı İmparatorluğu'ndan modern Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan süreçte, Türk dış politikasının geçirdiği dönüşümleri derinlemesine analiz ediyor.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER

J.S. Goldstein ve J.C. Pevehouse

Uluslararası ilişkiler alanına giriş niteliğindeki bu kitap, devletler arasındaki ilişkileri şekillendiren temel kavramları ve kuramları sade bir dille açıklıyor. Yazarlar, güncel olayları da ele alarak, uluslararası sistemin dinamiklerini anlaşılır bir şekilde sunuyor.

ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

A.L. Bennett ve J.K. Oliver

Birleşmiş Milletler'den bölgesel örgütlere kadar uluslararası örgütlerin yapısını, işleyişini ve etkisini inceleyen bu kitap, küresel yönetişimin karmaşık dünyasını aydınlatıyor. Yazarlar, uluslararası örgütlerin küresel sorunların çözümündeki rolünü ve karşı karşıya oldukları zorlukları ele alıyor.

YUMUŞAK GÜÇ

Joseph S. Nye, Jr.

Uluslararası ilişkilerde gücün yeni bir boyutunu ele alan bu klasik eser, askeri ve ekonomik gücün yanı sıra yumuşak gücün de önemini vurguluyor. Nye, kültürel etki, değerler ve diplomasi gibi unsurların nasıl bir güç kaynağı olabileceğini açıklıyor.

SENİ ÖNCE SICAK ÖLDÜRECEK

Jeff Goodell

Küresel ısınmanın yıkıcı etkilerini çarpıcı bir şekilde ortaya koyan bu kitap, gezegenimizin karşı karşıya olduğu tehlikenin aciliyetini vurguluyor. Goodell, bilimsel veriler ve gerçek hayat hikayeleriyle, iklim değişikliğinin geleceğimizi nasıl şekillendireceğini gözler önüne seriyor.

YANGIN HAVASI

John Vaillant

Kanada'da yaşanan büyük bir yangın felaketini merkeze alan Pulitzer finalisti bu kitap, iklim değişikliğinin orman yangınları üzerindeki etkisini çarpıcı bir şekilde gözler önüne seriyor. Vaillant, yangının hikayesini anlatırken, doğanın gücü ve insanın kınlanlığı üzerine derin düşüncelere sevk ediyor. **YAKINDA**

BİZİ KURTARMAK

Katharine Hayhoe

İklim bilimci Katharine Hayhoe, bu kitabında, iklim değişikliğiyle ilgili ortak değerler üzerinden etkili diyalog kurmanın önemini vurguluyor. Bilim ve empatiyi birleştiren umut dolu bu rehber, sürdürülebilir bir gelecek için somut adımlar öneriyor. **YAKINDA**

AKIL HASTALIĞI EFSANESİ

Thomas Szasz

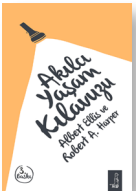
Ünlü psikiyatrist Thomas S. Szasz, "akıl hastalığı" kavramını sorgulayarak, bunun kişisel davranışlara yönelik bir metafor olduğunu savunuyor. Toplumsal normlara uymayan davranışların tıbbileştirilmesine eleştirel bir bakış sunuyor. **YAKINDA**

KÖR NOKTALAR

Marty Makary

Kör Noktalar, tıpta grup düşüncesinin, yanlış bilimsel varsayımların ve eksik değerlendirmelerin sağlık sistemini nasıl etkilediğini ele alıyor. Marty Makary, modern tıbbın hatalarını ve bu hataların hasta sağlığı üzerindeki yansımalarını çarpıcı örneklerle inceliyor. **YAKINDA**

AKILCI YAŞAM KILAVUZU

Albert Ellis ve Robert A. Harper

Mutsuzluğun kaynağının olaylar değil, olaylara yüklediğimiz anlamlar olduğunu savunan bu dünyaca ünlü kılavuz, akılcı düşünme becerilerini geliştirerek daha mutlu ve doyumlu bir yaşam sürmenin yollarını gösteriyor.

ÖĞRENİLMİŞ İYİMSERLİK

Martin E. P. Seligman

Öğrenilmiş çaresizlik kavramının mucidi Martin Seligman, iyimserliğin de öğrenilebilir bir beceri olduğunu savunuyor. Kötümser düşünce kalıplarını değiştirmenin ve iyimser bir bakış açısı geliştirmenin yollarını göstererek, daha mutlu ve başarılı bir yaşam için rehberlik sağlıyor.